KULTÚRA

ROČNÍK XV. – č. 16 **DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY** 3. OKTÓBRA 2012

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,20 €

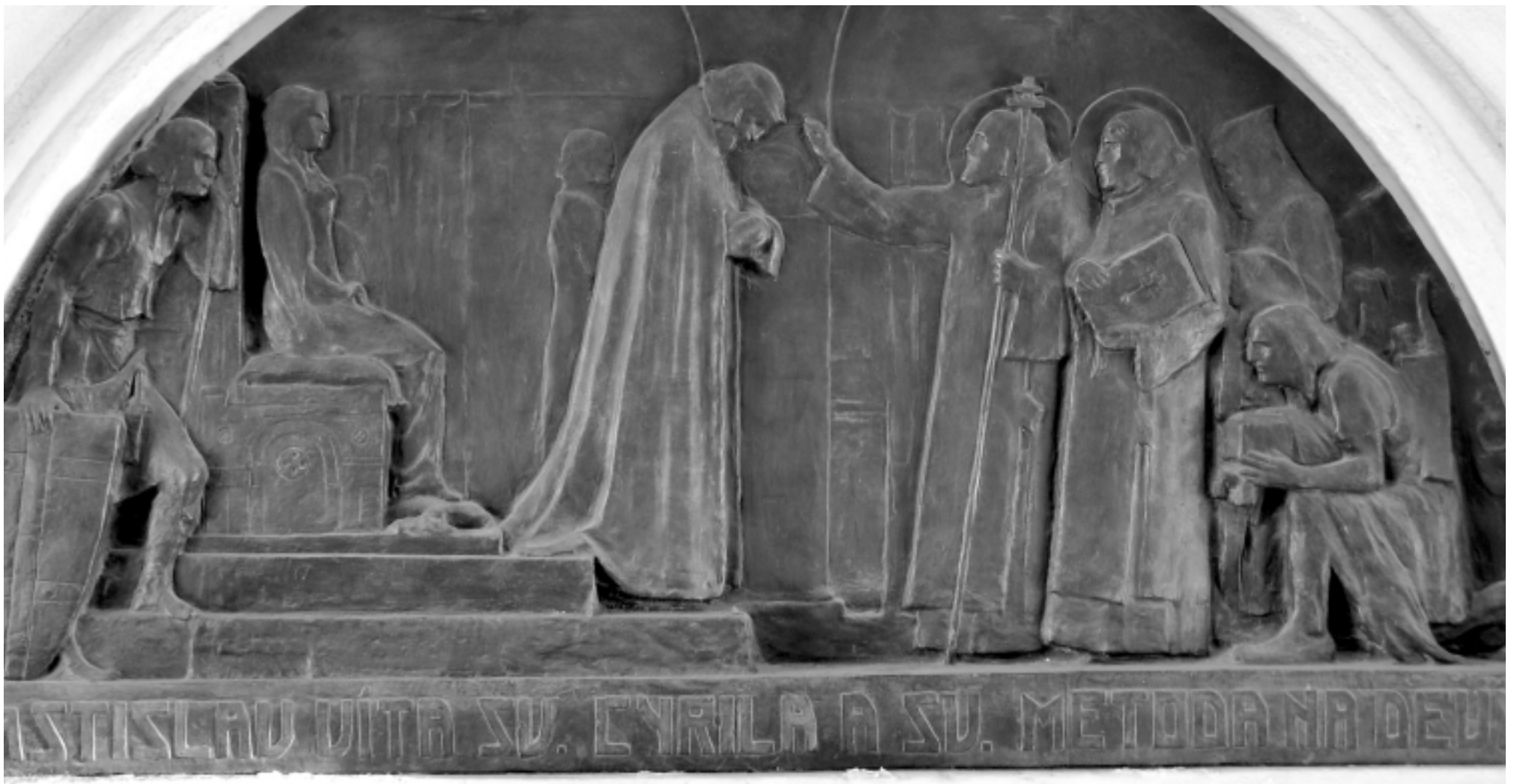

Ján Koniarek: Rastislav víta sv. Cyrila a Metoda. Basreliéf v Spolku sv. Vojtecha, Trnava

Sv. Cyril a Metod, pútnici vo Večnom meste

Arcibiskup
CYRIL VASIĽ
sekretár Kongregácie pre východné cirkvi

Na ceste do Ríma

Rím je od stáročí cieľom pútnikov už tradične patrí k programu pútnickej cesty do Ríma návšteva chrámu sv. Petra, ďalších hlavných rímskych bazilík, katakomb, prípadne Kolosea či iných pamätihodností, ktorých je v Ríme nespočetne. Okrem toho, každá z pútnických skupín si vyberá niektoré osobitné miesta podľa záujmov, či osobitného vzťahu, ktoré k nim majú. Tak nemeckí pútnici ochotne navštevujú tzv. cimitero teutonico, teda starý cintorín nemeckých pútnikov, ktorý je blízko chrámu sv. Petra, Poliaci sa stretávajú pri poľskom kostole sv. Stanislava na Via Botteghe Oscure, Chorváti zasa pri chráme sv. Hieronyma. Pre pútnikov zo Slovenska by sa dal možno podobne načrtnúť akýsi cestovný plán prehliadky mesta Ríma zo zorného uhla životných osudov našich vierozvestov sv. Cyrila a Metoda s osobitným zreteľom na miesta, ktoré pripomínajú ich pobyt a činnosť v Ríme. Zakrátko si pripomíname 1150. výročie začiatku misie sv. Cyrila a Metoda medzi našimi predkami.

Životné cesty zaviedli našich vierozvestov do rôznych krajín vtedajšej Východo-rímskej ríše i za jej hranice, smerom na východ i na západ. Mladší zo solúnskych bratov, Sv. Cyril po dlhej životnej púti, ktorá ho priviedla zo Solúna do Konštantinopolu a odtiaľ cez krajiny Arabov a Chazarov až do našej vlasti, prišiel roku 867 s bratom Metodom a novými slovanskými učeníkmi do Ríma a práve tu ukončil svoje životné putovanie, alebo lepšie povedané, jeho prechod do večnosti sa udial v Ríme, meste, ktoré býva neraz nazývané „Večným mestom“. K tomuto titulu oprávňuje Rím jeho starobylosť, ale najmä skutočosť, že v ňom sídli nástupca apoštola Petra, ktorému Kristus prisľúbil, že Cirkev, ktorú na ňom postaví bude trvať do konca vekov a nepremôžu ju ani pekelné mocnosti.

Vyberme sa teda na púť do Ríma a po Ríme v spoločnosti solúnskych bratov.

Sv. Konštantín-Cyril a Metod počas 40 mesiacov pobytu na Veľkej Morave pripravili miestnych kandidátov na kňazské svätenia. Pravdepodobne začiatkom roku 867 sa vybrali na cestu na juh, aby vyriešili popri vysviackach aj ďalšie cirkevnoprávne otázky spojené s ich účinkovaním na Veľkej Morave - otázku schválenia slovanského liturgického jazyka a ustanovenia vlastnej hierarchie pre mladú slovanskú cirkev. Niektorí historici diskutujú o tom, či cieľom ich cesty bol priamo Rím, alebo skôr Konštantinopol, do ktorého sa chceli dostať loďou z Benátok.

(Pokračovanie na 4. str.)

Dary

TEODOR KRIŽKA

Zo skúsenosti viem, že okrem jedného takpovediac generálneho obrátenia sa od neviery k viere, od nevedomia Boha k jeho úplnému vnímaniu a tobôž k jeho nasledovaniu nasleduje ešte mnoho každodenných, ba dokonca okamžitých obrátení. Tieto malé denné metanoje, vnútorné premeny, resp. akési vybočenia od želania svojho ega k súladu s Božím poriadkom nachádzame doslova v každej aktivite, už vlastne pri prvotnej pohnútke sformulovanej v myšlienku. Už v tomto štádiu sa rozhodujeme, či pôjdeme s Bohom, alebo sa mu vzoprieme, či myšlienku vyslovíme, dokonáme v skutok, alebo ju zadržíme.

Aká zodpovedná je teda úloha každého z nás, tobôž úloha aktívneho novinára, spisovateľa, politika, kňaza... Vlastne každého. Askézou vlastnej myšlienky môžeme ovplyvniť dejiny, lebo sa vraví, že pohyb krídel motýľa v povodí Amazaonky môže spôsobiť búrku v Indii.

Sme tým, čo vpúšťame do seba, čím sa napĺňame. Nik nemôže dať, čo nemá. Čo už predtým nedostal.

www.kultura-fb.sk

„Človek je bytosť náboženská, či to už prijíma, alebo odmieta. To je dané. Z náboženského hľadiska zásada 'umenie pre umenie' nemá zmysel. Skutočné umenie je vždy spojené s tvorcom a je vždy aspoň potenciálne otvorené pre druhého človeka. A vždy stojí pred tvárou Božou. Z tohto hľadiska skutočné umelecké dielo završuje, rozvíja, zľudšťuje samotného tvorcu, ktorý sa tvorbou realizuje. Podržuje si schopnosť byť podnetom pre obohatenie druhého človeka pri stretnutí s ním. Napokon, ak umenie vyjadruje naozaj niečo z krásy, nejakú jej črtu, je hodnotou a tým samým slávi Boha, i keby umelec na to nemyslel alebo to odmietal.“

kardinál JÁN CHRYZOSTOM KOREC

RADOMÍR MALÝ

Je ešte vhodné vravieť o Kristovom kráľovstve?

Zdá sa, že v súčasnej dobe už katolíci úplne rezignovali na myšlienku Kristovho pozemského kráľovstva. Keď spievame Ježišu, Kráľu neba a zeme, máme väčšinou na mysli jeho vládu v ľudských dušiach a srdciach, nie však na tejto zemi. Lenže On chce kraľovať aj tu - a ako Vykupiteľ, ktorý za každého človeka na tejto zemi prelial na Kalvárii svoju krv, má na to zvrchované právo. Nový zákon to na mnohých miestach potvrdzuje. Jeho kráľovstvo síce „nie je z tohto sveta“, ako to povedal pred Pilátom; ale napriek tomu „všetky kráľovstvá tohto sveta“ mu majú byť podrobené a musia uznať jeho zvrchovanú autoritu. Pozemské kráľovstvá sa majú podriadiť Kristovmu nebeskému kráľovstvu, ktoré z tohto sveta nie je, ale má nárok pozemské kráľovstvá riadiť svojou náukou a svojou mocou. Svätý Pavol to hovorí jasne: „Lebo on musí kraľovať, kým mu nepoloží všetkých nepriateľov pod nohy...“ (1 Kor 15, 25). A na inom mieste píše: „Preto ho Boh nad všetko povýšil a dal mu meno, ktoré je nad každé iné meno, aby sa na meno Ježiš zohlo každé koleno v nebi, na zemi i v podsvetí a aby každý jazyk vyznával: 'Ježiš Kristus je Pán!' na slávu Boha Otca.“ (Fil 2, 11).

Mnoho pápežských dokumentov dávnych i nedávnych čias zdôrazňuje túto požiadavku pozemského kráľovstva. Pius XI. dokonca vydal na túto tému encykliku Quas Primas, ktorou zaviedol v Cirkvi sviatok Ježiša Krista Kráľa. Každá jej veta sa zameriava na to, aby svetská moc uznala zvrchovanosť Kristovho kráľovstva vo vieroučnej a morálnej oblasti. Pýtame sa, čo to znamená dnes, v dobe svetonázorového a politického pluralizmu a multikulturalizmu, keď sa vo všetkých pádoch skloňuje magické slovo „sloboda“? Predstavuje požiadavka Kristovho pozemského kráľovstva obmedzenie ľudskej slobody?

Odpoveď je, samozrejme, kladná - pretože „sloboda“, ako ju hlása súčasný liberalizmus a neomarxizmus, sa rovná svojvôli a bezuzdnosti, „právu“ robiť, čo sa mi zažiada: zabíjať nenarodené deti, mať sexuálny styk s kýmkoľvek podľa ľubovôle - osoby rovnakého pohlavia, deti, mŕtvoly či zvieratá nevynímajúc; zabíjať starých a nevyliečiteľne chorých, pretože sú „na ťarchu“; okrádať blížnych podvodnými finančnými transakciami a pod. Takúto „slobodu“ Kristovo pozemské kráľovstvo jednoznačne vylučuje a vylučuje ju aj v rámci legislatívy.

Nie je to však len zbožná utópia? Na reálne dosiahnutie Kristovho pozemského kráľovstva treba, aby bola aspoň väčšina obyvateľstva v štáte katolícka. Štáty s prevažujúcou katolíckou populáciou ešte, chvála Bohu, na tejto zemi stále existujú. Je však v poriadku, ak ich zákonodarstvo kladie Katolícku cirkev na rovnakú úroveň s inými konfesiami a ateizmom? Keď obsahuje paragrafy o náboženskej slobode v zmysle liberalizmu a ani slovkom sa nezmieňuje, kde je pravda? Určite nie. Rozpor s vyššie uvedenými citáciami Nového zákona je tu zrejmý, rovnako tak i s pápežskými dokumentmi.

Odporcov Cirkvi tieto slová zaiste pohoršia. Až tu sa rozliehajú hlasy ich jeremiády: Toto je stredoveké tmárstvo! Cirkev chce nanucovať katolicizmus násilím! Znovu zavedie inkvizíciu! Trest smrti pre kacírov! atď. Sú však na veľkom omyle. Objektívni historici dnes čím ďalej, tým viac odhaľujú, že krutosti inkvizície a hranice pre kacírov a čarodejnice boli prevažne osvietenským a komunistickým strašiakom pre nevzdelané masy. Ak sa katolíci v minulosti naozaj previnili proti svedomiu človeka, Cirkev sa ako jediná inštitúcia na svete za tieto previnenia ospravedlnila, hoci obete katolíckeho prenasledovania v priebehu niekoľkých storočí netvoria ani jedno percento obetí osvietenskej, nacistickej, komunistickej alebo dnes i islamskej genocídy v priebehu niekoľkých desaťročí.

Existuje teda konkrétna predstava o súčasnej podobe katolíckeho štátu, v ktorom vládne Kristus v zmysle encykliky Quas Primas? Určite. Veď také krajiny - aj keď len ojedinele - existujú doposiaľ. Na Malte platí ústavný zákon o úzkom prepojení štátu a Cirkvi, vďaka čomu sú bez výnimky zakázané potraty a antikoncepcia (farmaceuti, ktorí by ju predávali, riskujú stratu licencie), ako aj pornografia a propagácia smilstva. (Žiaľ, aj tu došlo k nešťastnému zlomu, keď sa minulý rok podarilo presadiť všeobecné hlasovanie o povolení dosiaľ zakázaných rozvodov.) Podobné ustanovenia vo vzťahu k Cirkvi majú napríklad latinskoamerické štáty Kostarika a Dominikánska republika, čiastočne aj ázijské Filipíny.

Ani tí najradikálnejší obhajcovia ľudských práv si nesťažujú, že by boli v týchto krajinách nekatolíci alebo ateisti perzekvovaní. Ich kritika smeruje iba proti zákazu potratov, homosexuálnych zväzkov a genetického inžinierstva. V tom však nemožno ustúpiť ani o piaď.

Je prirodzené a logické, že v krajine s prevažujúcim katolíckym obyvateľstvom by mala mať Cirkev neodvolateľné právo na ústavnú ochranu zo strany štátu, ktorému tak vyvstane povinnosť verejne deklarovať, že pravda spočíva iba v jej náuke a čo jej odporuje, je blud. To hlásala Cirkev nepretržite už od staroveku. Z toho, samozrejme, nevyplýva, že by nekatolíci alebo osoby bez vyznania mali byť diskriminované. Požiadavka náboženskej tolerancie je nutná. Legislatíva by mala zaručiť slobodu kultu a pastorácie pravoslávnym, protestantom a všetkým ostatným náboženským komunitám, ktoré v zemi žijú a pôsobia - s výnimkou tých, ktoré majú vo svojom programe násilie, teror alebo praktiky ohrozujúce zdravie a život človeka. Rovnako sú vylúčené aj satanské rituály, ktoré privolávajú na celý štát prekliatie a závislosť na mocnostiach zla. Zákonodarstvo musí zaručiť aj ateistom, že nebudú štátnymi direktívami v rozpore so svojím presvedčením nútení priznať sa k viere Boha a nechať sa pokrstiť.

To je jedna stránka veci. Druhou je, že všetka legislatíva musí byť v súlade s katolíckou morálkou, čo a priori vylučuje prípustnosť a beztrestnosť potratov, oplodnenie in vitro, antikoncepciu, pornografiu, rozvody, cudzoložstvo, eutanáziu, propagáciu smilstva, homosexuálnych zväzkov; ale tiež úžerníckych úverov, neprehľadnosti podnikateľských praktík za účelom ľahkého vytunelovania firmy a iné. O týchto morálnych postulátoch nesmie byť dovolené hlasovať ani parlamentu, ani obyvateľstvu - lebo Boží zákon je trvalo a nezmeniteľne platný. Desatoro a katolícka etika musia byť v katolíckom štáte základom fungovania spoločnosti.

Tak by mala vyzerať reálna podoba Kristovej pozemskej vlády. To však, samozrejme, neznamená, že nastane raj na zemi. Raj bude až na nebesiach. Ale ochrana, ktorú štát Katolíckej cirkvi poskytne, umožní občanom ľahšie sa orientovať, kde je pravda a ľahšie dosiahnuť spásu. Preto Katolícka cirkev naďalej trvá na tom, že Kristova pozemská vláda je ideálom - i keď v súčasnosti ťažko realizovateľným. Na tom už nezmení nič ani deklarácia II. vatikánskeho koncilu Dignitis humanae.

Nábožensky neutrálny tzv. „laický štát“, ktorý nepreferuje žiadne náboženské vyznania (alebo svetový názor), je utópiou. Dejiny dokázali úplne presvedčivo, že tento liberálny režim, ktorý vedome nechce mať nič spoločné s náboženstvom, no poskytuje slobodu všetkým vyznaniam, i ateistom; je v skutočnosti silne protikatolícky a postupne dospeje až k prenasledovaniu Cirkvi - ako sa to ukázalo napríklad vo Francúzsku roku 1904, kedy bol zavedený zákon o odluke Cirkvi od štátu. A napokon sme toho svedkami i dnes v mnohých demokratických štátoch sveta, ktoré nielenže uzákonili potraty, antikoncepcie, homosexualitu a nemravnú sexuálnu výchovu v školách, ale dokonca vyhadzujú z práce a ženú pred súd katolíkov a iných kresťanov, ktorí sa týmto praktikám vzoprú.

Samozrejme, v krajinách s veľkým množstvom náboženských konfesií, kde sú katolíci v menšine (napr. USA), Cirkev akceptuje taký politický systém, ktorý zabezpečuje náboženskú slobodu pre všetkých s tým, že podporuje tých politikov a kandidátov vo voľbách, ktorých program je najbližší katolíckej morálnej náuke. V krajinách, kde sa väčšina obyvateľstva hlási k nekatolíckej alebo i nekresťanskej konfesii a kde legislatíva toto vyznanie uprednostňuje, sa Cirkev usiluje o maximálnu možnú mieru slobody pre hlásanie Kristovej náuky. To platí predovšetkým pre krajiny, kde je štátnym náboženstvom islam. No v štátoch, kde sú katolíci väčšinovým vyznaním, je - alebo by mal byť - ideálom vyššie popísaný model. Ten úspešne realizoval ekvádorský prezident Gabriel Garcia Moreno, ktorého roku 1875 zavraždili slobodomurári na schodoch katedrály v Quite. Podľa jeho vlastných slov: „Slobodu všetkým, len nie zlým; len nie tým, čo nepoznajú sebekázeň, pretože by slobodu zneužili na škodu seba i druhých.“

Pane Ježišu, príď kráľovstvo Tvoje! Nie až v nebi, ale aj tu na zemi - veď sa modlíme „buď vôľa Tvoja ako v nebi, tak i na zemi.“ Nech sa Ti poklonia všetci vladári tejto zeme! Nech uznajú Tvoju zvrchovanosť a Tvoj morálny zákon. Amen!

Z češtiny preložila
Katarína Džunková

Vážení členovia Rady pre vysielanie a retransmisiu,

dovoľujeme si Vám tlmočiť svoje pobúrenie nad vulgárnosťou a nekultúrnosťou viacerých programov v súkromných televíziách, ktoré sa vysielajú dokonca v časoch, keď ich môže pozerať neplnoletá mládež. Ide o vrcholne nehodnotné hry a filmy, ktoré spôsobujú morálne škody nielen mládeži, ale urážajú ľudskú dôstojnosť. Preto sa plne stotožňujeme s otvoreným listom ministra kultúry SR Marka Maďariča, ktorý na tento stav upozornil. Žiadame Vás, aby ste dôrazne zakročili a v prípade neposlúchnutia odporúčame odobratie licencie. Zároveň upozorňujeme na nadmerné vysielanie reklamy, propagujúcej často bulvárnu tlač, čo podľa nášho názoru tiež nie je v poriadku.

S pozdravom STANISLAV MÁJEK, MILAN S. ĎURICA, AUGUSTÍN M. HÚSKA, JÁN KOŠIAR, PAVOL LOVECKÝ, JOZEF ZAVARSKÝ, FERDINAND KLINDA, JOZEF RÁCZ, JOZEF DARMO, JOZEF RYDLO, LADISLAV LYSÁK, ANTON SEMEŠ, PAVOL KALINAY, JÚLIUS PORUBSKÝ, JÁN LITECKÝ ŠVEDA, TEODOR KRIŽKA

Bratislava 20. 9. 2012

Literárny klub BERNOLÁK
pri Spolku svätého Vojtecha v Trnave
a Miestnom odbore Matice slovenskej v Trnave
v spolupráci s Mestom Trnava,
Knižnicou Juraja Fándlyho v Trnave,
Bernolákovou spoločnosťou v Bratislave
a redakciou dvojtýždenníka KULTÚRA
v y h l a s u j ú
XV. ročník celoslovenskej literárnej súťaže

o Cenu Slovenského učeného tovarišstva 2012/2013

Základné delenie : poézia a próza
Súťažné kategórie :
I. kategória žiaci a študenti do 15 rokov
II. kategória od 16 do 30 rokov
III. kategória od 31 rokov vyššie

Podmienky súťaže:

Do súťaže sa môžu prihlásiť autori so svojou nepublikovanou tvorbou poézie a prózy. Súťaž nie je anonymná, práce sa nevracajú. Zaslať možno 5 básní, alebo krátke prózy v maxim. rozsahu 5 strán, t.j. 150 riadkov. Práce je potrebné zaslať štvormo, riadne rozdelené a zopäté do štyroch samostatných častí. Na vrchnom liste každej jednej časti v pravom hornom rohu uviesť presné údaje: meno, priezvisko, adresu, vek, kategóriu (poézia, próza). Taktiež treba na vrchnom liste uviesť obsah: názvy jednotlivých básní, resp. poviedok. Každý samostatný list označiť v pravom hornom rohu menom autora.

Uzávierka prác je do 15. marca 2013

Práce na obálke označte „literárna súťaž“
a zasielajte na adresu:
Spolok svätého Vojtecha, Radlinského 5, 917 01 Trnava,
Bližšie informácie na čísle 0905/852788

Upozornenie:

Práce po uzávierke nebudú do súťaže prijaté. Práce, ktoré nebudú spĺňať uvedené formálne náležitosti, nebudú hodnotené. Vyhodnotenie súťaže bude uverejnené v Katolíckych novinách, Slovenských národných novinách, dvojtýždenníku KULTÚRA, ako aj v regionálnych periodikách. Predpokladaný dátum vyhodnotenie súťaže je máj 2013. Na vyhodnotenie sú pozývaní iba ocenení účastníci.

Niekoľko slov za organizátorov :

Celoslovenská súťaž o Cenu Slovenského učeného tovarišstva je v médiách označovaná za medzinárodnú. Do predchádzajúcich ročníkov sa prihlásili autori zo Slovenska, z Talianska, Španielska, Francúzska, Čiech a z Kanady. Výsledky súťaže z XI. a XII. ročníka boli publikované v celoslovenskom zborníku, ktorý vydáva Osvetový ústav Bratislava z celoslovenských literárnych súťaží na Slovensku. Tešíme sa na Vašu účasť.

BRUNO ČANÁDY

Parížska mierová zmluva z roku 1947

Súčasná Slovenská republika je jedným z plnoprávnych nástupcov bývalého Česko-Slovenska, ktoré uzatvorilo druhú mierovú zmluvu s Maďarskom roku 1947, teda pred vyše 65. rokmi. V zmysle medzinárodných dokumentov súčasná Slovenská republika vstúpila ako univerzálny sukcesor do Parížskej mierovej zmluvy z roku 1947, vrátane všetkých práv a povinností vyplývajúcich z tejto zmluvy. Napriek nielen historickému, ale predovšetkým právnemu významu Parížskej mierovej konferencie z roku 1946 a Parížskej mierovej zmluvy z roku 1947 sme sa doteraz zo strany médii, odbornej verejnosti a štátnych predstaviteľov stretli v roku 2012 skôr s nezáujmom o túto dôležitú problematiku. Preto si krátko pripomeňme túto druhú mierovú zmluvu s Maďarskom pri príležitosti okrúhleho 65. výročia tejto medzinárodnej zmluvy, ktorá medzinárodnoprávne vyhlásila za nulitnú Viedenskú arbitráž z roku 1938, potvrdila trianonské hranice Slovenska po druhej svetovej vojne a vďaka, ktorej okrem iného mohla následne slovenská strana v Čunove v roku 1992 jednostranne prehradiť Dunaj v známom spore okolo vodného diela Gabčíkovo - Nagymaros.

Druhá parížska mierová konferencia začala 29. júla 1946 v Paríži. Mierová konferencia mala pripraviť, prerokovať a navrhnúť Rade zahraničných ministrov veľmocí päť mierových zmlúv a to s Talianskom, Rumunskom, Bulharskom, Maďarskom a Fínskom podľa zadania veľmocí.

Samotná mierová konferencia sa konala v parížskom Luxemburskom paláci, dnešnom sídle francúzskeho parlamentu. Mierová konferencia sa skončila 15. októbra 1946 s následným schválením konečného znenia mierových zmlúv zo strany veľmocí na zasadaní ich Rady ministrov zahraničných vecí v decembri 1946 v New Yorku v známom hoteli Waldorf - Astoria. Samotné podpisovanie piatich mierových zmlúv sa uskutočnilo v budove francúzskeho ministerstva zahraničných vecí (presnejšie v priestoroch Salon de ľHorloge) na Quai ď Orsay v Paríži dňa 10. februára 1947. Za Česko-Slovensko podpisovali v tento deň v popoludňajších hodinách mierové zmluvy Jan Masaryk a Vladimír Clementis. Parížskej mierovej konferencie sa popri porazených krajín „ plnoprávne, či formálne“ zúčastnili: Spojené štáty americké, Sovietsky zväz, Veľká Británia, Francúzsko, Čína, Austrália, Belgicko, Bielorusko, Brazília, Česko-Slovensko, Etiópia, Grécko, Holandsko, India, Juhoafrická únia, Juhoslávia, Kanada, Nórsko, Nový Zéland, Poľsko a Ukrajina.

Pre Slovensko mala a dnes stále má pochopiteľne najväčší význam mierová zmluva s Maďarskom z roku 1947.

Pokiaľ najväčším problémom na parížskej mierovej konferencii v roku 1946 bola problematika predovšetkým „slobodného územia“ Terstu, prípadne bývalých talianskych kolónii a štatút Dunaja, tak najväčším problémom pri rokovaniach o mierovej zmluve s Maďarskom bola česko-slovenská požiadavka na jednostranný transfer (odsun) 200000 obyvateľov maďarskej národnosti, ktoré nemali v tejto dobe československé občianstvo. Snahy o vzájomnú výmenu obyvateľstva narážali v tomto čase na neochotu, či dokonca sabotovanie dohôd zo strany Maďarska. Počas mierovej konferencie dochádzalo k pokusom spojiť riešenie transferového problému s územnými česko-slovenskými kompenzáciami v prospech Maďarska. To mohlo znamenať, že značná časť odsunutých maďarských obyvateľov by sa odsunula aj s príslušným slovenským územím do Maďarska. Teda transfer obyvateľstva by v podstate nahradil transfer územia. Podľa amerického tajného diplomatického memoranda datovanom v Paríži 18. 8. 1946 prebehli k uvedeným témam rokovania medzi prezidentom E. Benešom a bývalým maďarským prezidentom M. Károlyim v Prahe a rozhovory ministra zahraničných vecí Jana Masaryka s maďarskými a americkými zástupcami hlavne v Paríži. Maďarsko dokonca 30. 9. 1946 počas rokovaní v parížskom Luxemburskom paláci Česko-Slovensku navrhlo, že príjme 2/3 maďarskej menšiny na Slovensku s územím a 1/3 bez územia Slovenska. Snahy o dosiahnutie česko-slovensko - maďarskej územno-transferovej dohody narazili v česko-slovenskom prostredí na slovenský odpor, hlavne Vladimíra Clementisa a slovenských členov česko-slovenskej delegácie v Paríži. Inak účastníci na rôznych úrovniach prípravy mierovej zmluvy s Maďarskom v Paríži boli, najmä Jan Masaryk, Vladimír Clementis, Juraj Slávik, Vavro Hajdu, Dalibor M. Krno, Miloš Ruppeldt a ďalší. S „tichou“ podporou špičiek slovenských politických strán, ktorí si uvedomovali drastický dopad územných ústupkov na slovenské záujmy boli odmietnuté v zákulisí mierovej konferencii požiadavky na územný transfer na úkor územia Slovenska. Zverejnená americká diplomatická korešpondencia potvrdila vtedajšiu ochotu k územným kompenzáciám so slovenským územím zo strany časti českého politického spektra. Uvedená, i keď na verejnosti skrytá česká a slovenská nejednota v česko-slovenskej delegácii v Paríži a mimo neho v roku 1946 však nepriamo, oslabila posledné teoretické možnosti presadenia jednostranného transferu u západných mocností. Uveďme ešte, že napríklad novozélandský delegát neoficiálne navrhol kompromis s desaťročným odsunom a s ročnou kvótou 20 000 osôb. Lavírovanie mnohých delegácii na mierovej konferencii ohľadne podpory česko-slovenského návrhu mohlo paradoxne spôsobiť 2/3 podporu česko-slovenského návrhu na mierovej konferencii, čo by vyvolalo tlak na USA na konečnú akceptáciu transferového návrhu. Nakoniec USA a Veľká Británia na mierovej konferencii transfer neodsúhlasili, ale naopak Sovietsky zväz, Francúzsko a väčšina delegácii s tým súhlasilo.

Mierová konferencia v Paríži tiež rozhodla, že pôvodná česko-slovenská požiadavka na pripojenie 5 obcí (Rusovce, Jarovce, Čunovo, Rajka a Bezenye) na pravej strane Dunaja pri Bratislave bola aj s americkým prispením zredukovaná na pripojenie 3 obce k Česko-Slovensku. Územnú problematiku rozšírenia tzv. Bratislavského predmostia posudzovala špeciálne pre uvedený prípad vytvorená subkomisia, ktorá mala celkovo 5 zasadnutí.

Dňa 28. septembra 1946 dospela subkomisia k definitívnemu odporúčaniu pričleniť tri obce k Česko-Slovensku. Nakoniec výsledné kompromisné územné riešenie s pripojením 3 obcí z pôvodne požadovaných 5 obcí bolo v súlade s pôvodným americkým návrhom. Na základe mierovej zmluvy s Maďarskom z roku 1947 dňa 15. októbra 1947 reálne prevzalo Česko-Slovensko od Maďarska obce Rusovce, Jarovce a Čunovo. Z dnešného pohľadu možno pokladať za skôr úsmevnú raritu tajný americký diplomatický telegram z Maďarska z roku 1946 adresovaný americkej delegácii v Paríži obsahujúci údaje o maďarskom proteste proti návrhu pripojiť obce pri Bratislave k Česko-Slovensku s tým, že sa takto z územia Bratislavy podľa maďarského názoru stane nový „Európsky Gibraltár“ na Dunaji. Inak na zhromažďovanie odborných podkladov pre mierovú konferenciu v Paríži vznikla pri Slovenskej národnej rade dokonca výskumná „Komisia pre výskum vlastivedných otázok“ s úlohou pripravovať historické, geografické, jazykové, právne, hospodárske a vojenské podklady pre potreby československej delegácie na mierovej konferencii. Ešte uveďme, že oficiálna požiadavka na rozšírenie tzv. Bratislavského predmostia vznikla z iniciatívy Národného výboru mesta Bratislavy ešte v novembri 1945.

Na základe spoločného návrhu Česko-Slovenska a Juhoslávie sa obom štátom, teda hlavne Slovensku mala vrátiť podľa mierovej zmluvy s Maďarskom časť kultúrneho dedičstva z územia Maďarska. Na návrh Francúzska muselo byť obdobie od kedy sa mali vracať kultúrne pamiatky z Maďarska zmenené, a to nie od roku 1740 ako bolo pôvodne navrhované, ale od roku 1848. Z iniciatívy Česko-Slovenska bola do mierovej zmluvy s Maďarskom daná samotnému Maďarsku tiež medzinárodnoprávne garantovanú povinnosť zákazu otvoreného alebo skrytého revizionizmu.

Po ratifikácii mierovej zmluvy troma veľmocami (USA, Sovietskeho zväzu a Veľkej Británie), došlo k uloženiu ratifikačných listín uvedených troch veľmocí v Moskve na vtedajšom sovietskom ministerstve zahraničných vecí a tým nadobudla mierová zmluva s Maďarskom medzinárodnoprávnu účinnosť, čo sa stalo dňa 15.septembra 1947. Česko-Slovensko schválilo povojnové mierové zmluvy až na parlamentnom rokovaní dňa 14. októbra 1947. Nakoniec mierová zmluva s Maďarskom bola výsledkom kompromisov v situácii existencie dvoch povojnových superveľmocí a postupného vzniku „železnej opony“, kde sa Česko-Slovensko a Maďarsko dostalo do plnej sovietskej sféry vplyvu. V rámci ratifikačného procesu prezident Česko-Slovenska Eduard Beneš predložil formou „Listu prezidenta republiky“ zo dňa 17. mája 1947 Ústavodarnému Národnému zhromaždeniu návrh na vyslovenie jeho súhlasu s mierovou zmluvou medzi mocnosťami spojenými a združenými a Maďarskom, ktorá bola uzatvorená a podpísaná dňa 10. februára 1947 v Paríži. Zahraničný výbor česko-slovenského parlamentu prerokoval „List prezidenta republiky“ dňa 16. septembra 1947. V obsahu prezidentského listu bola aj dôvodová správa. Spoluautorom resp. korektorom textu prevažnej časti dôvodovej správy bol Vladimír Clementis vtedajší štátny tajomník na ministerstve zahraničných vecí a priamy účastník medzinárodných rokovaní, ktorý sa zúčastňoval ako zástupca vlády rokovania parlamentu k problematike mierových zmlúv a poskytoval poslancov výklad zmlúv.

I keď mierová zmluva s mocnosťami spojenými a združenými a to Sovietskeho zväzu spolu s Ukrajinou a Bieloruskom, USA, Veľkej Británie, Česko-Slovenska, Juhoslávie, Kanady, Austrálie, Juhoafrickej Únie (neskôr JAR), Indie a N. Zélandu a s Maďarskom ako porazeným štátom z druhej svetovej vojny bola podpísaná ešte 10. februára 1947 v Paríži, tak ma stále pre súčasnú Slovensku republiku mnoho dodnes aktuálnych ustanovení. Teda druhá Parížska mierová zmluva s Maďarskom nie je len historickým, ale stále platným právnym dokumentom a prameňom medzinárodného práva a slovenského práva.

Samotný text mierovej zmluvy s Maďarskom bol verejne publikovaný v česko-slovenskej zbierke zákonov pod č.192/1947 Zb. (s formálnou platnosťou publikácie k 22. 11. 1947), ale medzinárodnoprávne nadobudla mierová zmluva právnu účinnosť už 15.septembra 1947 uložením ratifikačných listín v Moskve zo strany troch veľmocí. Uveďme ešte, že prijatím ústavného zákona č.171/1947 Zb. o mierovej zmluve medzi Mocnosťami spojenými a združenými a Maďarskom česko-slovenský parlament (vtedy Ústavodarne Národné zhromaždenie) vyjadril všeobecný súhlas s mierovou zmluvou s Maďarskom a so zmenami štátnych hraníc (rozšírenie bratislavského predmostia). Mierové zmluvy nadobudli pre Česko-Slovensko právnu účinnosť 14. októbra 1947.po parlamentnom rokovaní dňa 14. októbra 1947. V uvedený deň bola aj uložená ratifikačná listina (podpísaná prezidentom Benešom a štátnym tajomníkom MZV Clementisom) na sovietskej vláde v Moskve. Toto sú rozhodujúce dátumy mierovej zmluvy s Maďarskom z hľadiska dnešnej Slovenskej republiky.

Aj po ratifikácii mierovej zmluvy s Maďarskom dochádzalo k dolaďovaniu úpravy niektorých nerozriešených finančných a hospodárskych otázok a to protokolom z roku 1949 (tzv. Štrbský protokol). Už v období „tvrdej totality“ a v čase podpisu tzv. záverečného protokolu k Štrbskému protokolu a to v máji 1951 v Budapešti bol Vladimír Clementis, hlavný česko-slovenský vyjednávač na mierovej konferencii v Paríži z roku 1946, už vo väzení a o vyše rok ho čakala nezákonná a nemilosrdná poprava.

V tejto súvislosti ešte uveďme, že politické zločiny a osudy slovenského kultúrneho dedičstva v Maďarsku majú svoju skrytú historickú spojitosť.

Ale to je už iná kapitola.

Minister zahraničných vecí Maďarska János Gyöngyösi podpisuje Parížsku mierovú zmluvu s Maďarskom

Sv. Cyril a Metod, pútnici vo Večnom meste

(Pokračovanie z 1. strany)

Logické uvažovanie nás privádza k uzáveru, že cieľom musel byť Rím, keďže Veľká Morava teritoriálne patrila do jeho kompetencie, respektíve, jedine Rím mohol zabezpečiť Veľkej Morave nezávislosť od franských biskupstiev latinského obradu, ktoré si na jej územie robili nárok. Okrem toho staroslovanské i grécke životopisné pramene to potvrdzujú veľmi jasne. Pochvalné slovo Cyrilovi a Metodovi, ktoré napísali krátko po Metodovej smrti ich žiaci, hovorí: „A tak beh života dokončievajúc, vydali sa na rímsku cestu, pokloniť sa Apoštolskej stolici a viedli so sebou duchovný plod na vysviacku“. Pochvala blahoslavenému Otcovi nášmu i učiteľovi slovienskemu Cyrilovi Filozofovi spísaná Klimentom zasa pripomína: „I preložiac cirkevný poriadok z gréckeho do slovienskeho jazyka, išiel do Ríma, vedúc na zavŕšenie vybrané svoje stádo.“ Grécky písaný Život Klimenta už jasne udáva aj teologicko-ekleziálny rozmer ich cesty: „Keďže však vedeli, že Pavel zvestoval apoštolom evanjelium, aj oni sa uberajú do Ríma, aby blaženému pápežovi ukázali dielo preloženého Písma; cesta sa im podarila a neponáhľali sa nadarmo.“ (Ž Klim. 8)

Cestou sa solúnski bratia so sprievodom zastavili u panónsko-slovanského kniežaťa Koceľa, syna bývalého nitrianskeho kniežaťa Pribinu. Podľa Života Konštantína“Prijal ho (Konštantína) cestou panónsky knieža Koceľ i obľúbil si slovienske knihy veľmi a naučil sa im a dal mu päťdesiat učeníkov, aby sa im tiež naučili.“ (ŽK XV)

Pravdepodobne počas zastávky v Benátkach, kde sa Konštantín preslávil teologickou dišputou, ktorou zdôvodnil oprávnenosť slovanského bohoslužobného jazyka sa o ich činnosti a zámeroch dozvedel aj pápež Mikuláš I a osobne ich pozval do Ríma. Pápežovo pozvanie dostali solúnski bratia v Benátkach, ba možno že ich jeho posolstvo zastihlo až niekde inde v Itálii, už bližšie Ríma. Upozorňujú nás nato slová tzv. Italskej legendy veletrijského biskupa Gaudericha, ktorý ju napísal ešte počas Metodovho života. Podľa nej prišli do Ríma po pápežovom pozvaní post aliquot dies -po niekoľkých dňoch. „Keď sa o tom všetkom dozvedel preslávny pápež Mikuláš, veľmi sa zaradoval nad tým, čo sa mu o tom povedalo, prikázal, ba aj apoštolským listom ich pozval, aby k nemu prišli. Keď dostali bratia ono posolstvo, veľmi sa zaradovali, vďaky vzdávajúc Bohu, že ich uznali za takých, ktorí si zasluhujú, aby ich apoštolská stolica povolala. Hneď sa teda vybrali na cestu, vzali so sebou aj zopár zo svojich žiakov, o ktorých sa domnievali, že sú hodní prijať kňazskú hodnosť, a tak za niekoľko dní prišli do Ríma.“ (Ital. 8)

Príchod do Ríma

Pápež Mikuláš zaslal svoje pozvanie pravdepodobne krátko pred svojou smrťou (zomrel 13. novembra 867), a pri príchode do Ríma už členov byzantskej misie privítal nový pápež Hadrián II., ktorý bol zvolený 14. decembra 867. Konštantín a Metod niesli so sebou časť pozostatkov rímskeho pápeža a mučeníka Klementa, ktoré Konštantín objavil pri svojej predchádzajúcej misijnej ceste medzi Chazarmi na Kryme. Táto skutočnosť vzbudila osobitný záujem pápeža, rímskeho duchovenstva, ale aj pospolitého ľudu. Prof. Michal Lacko predpokladá, že slovanskí pútnici prichádzali do Ríma zo severu pravdepodobne po starodávnej rímskej ceste Via Flaminia, ktorá na okraji Ríma prechádza cez povestný Milvijský most a pokračuje ku severnej bráne mesta. Pravdepodobne niekde tu ich uvítal pápež, ako o tom hovorí Žitie Konštantínovo: „Keď došiel (Konštantín) do Ríma, vyšiel mu oproti sám apoštolský Hadrián so všetkými mešťanmi, so sviecami, lebo prinášal ostatky sv. Klimenta, mučeníka a pápeža rímskeho. A Boh hneď zázraky preslávne tu urobil.“ (ŽK XVII)

Talianska legenda naviac ešte pridáva: „Medzitým sa začali v prítomnosti svätých ostatkov z moci všemohúceho Boha diať zázračné uzdravenia, takže ktokoľvek bol postihnutý nejakým neduhom, po vzývaní presvätých ostatkov drahého mučeníka hneď sa uzdravil. Preto sa ta ctihodný pápež, ako aj zhromaždenie všetkého rímskeho ľudu, vzdávajúc Bohu najväčšie vďaky a chvály, radovali a tešili v mene toho, ktorý im po odstupe plynúceho času za ich dní dožičil vo svojom sídle prijať svätého a apoštolského muža a nástupcu samého Petra, kniežaťa apoštolov, a jeho zázrakmi a mocou presláviť nielen celé mesto Rím, ale aj celý svet Rímskej ríše.“ (Ital. 9) Pozostatky sv. Klementa boli dočasne vystavené v Chráme sv. Petra vo Vatikáne a neskôr ich pápež slávnostne preniesol do baziliky ktorá bola sv. Klementovi od najstarších čias zasvätená. Toto prenesenie ostatkov je zachytené na freske z 11. storočia, ktorá sa nachádza v bazilike sv. Klementa.

Ďalšie konkrétne zastávky a pamätné miesta na slovanských apoštolov v Ríme sú spojené s vysviackami slovanských učeníkov a s bohoslužbami, ktoré tu títo slávili. Sv. Metod prijal najprv kňazskú vysviacku z rúk pápeža Hadriána II. v bazilike sv. Petra, ako to dosvedčuje Život Metoda: „Hadrián položil slovienske evanjelium na oltár svätého Petra apoštola. I vysvätil za kňaza blahoslaveného Metoda.“

(ŽM VI). Priebeh vysviacok ďalších učeníkov uvádza Život Konštantína takto:

„Potom kázal pápež dvom biskupom, Formosovi a Gauderichovi, vysvätiť slovienskych učeníkov. A ako ich vysvätili, hneď spievali liturgiu v chráme svätého Petra apoštola slovienskym jazykom. A v druhý deň spievali v chráme svätej Petronily. A v tretí deň spievali v chráme sv. Andreja a potom zas v chráme veľkého učiteľa sveta, Pavla apošola, a celú noc spievali chválospevy po sloviensky, a ráno zasa liturgiu nad jeho svätým hrobom a mali na pomoc biskupa Arzénia, jedného zo siedmich biskupov a Anastázia bibliotekára.“ (ŽK XVII)

Citované miesta zo staroslovienskych životopisov nám teda rozširujú topografiu cyrilometodských rímskych miest o tieto lokality: bazilika sv. Petra, bazilika sv. Pavla, chrám sv. Petronily a chrám sv. Andreja. Pri prvých dvoch je nám ich lokalizácia jasná. Chrám sv. Petra samozrejme nemal dnešnú podobu, keďže v 9. storočí ešte stála mohutná bazilika (220 m dlhá), ktorú nad hrobom sv. Petra postavil v rokoch 324-329 cisár Konštantín. Táto slúžila svojmu účelu prakticky do polovice 15. storočia, keď roku 1451 pápež Mikuláš V. vydal bulu o začiatku výstavby novej baziliky (jej stavba bola zakončená až r. 1629). Aj bazilika apoštola národov sv. Pavla, ktorá stojí na ostijskej ceste, už za hradbami mesta Ríma, mala v čase solúnskych bratov inú podobu. Po veľkom požiari roku 1823 sa z pôvodnej päťloďovej baziliky postavenej v rokoch 386-410 zachovali iba niektoré časti, ako napr. nádherná mozaika v apside, ktorú v 5. storočí venovala cisárovná Gala Placida, či niektoré podobizne pápežov prvých piatich storočí. Obe tieto baziliky (Sv. Petra a sv. Pavla za hradbami) patria k „povinným“ zastávkam väčšiny pútnikov - pre nás sa okrem spomienky na „kniežatá apoštolov“ sv. Petra a Pavla, spájajú aj so spomienkou na slovanských apoštolov sv. Konštantína-Cyrila Metoda a ich učeníkov, ktorí tu „spievali liturgiu“ a „celú noc spievali chválospevy po sloviensky“.

Chrám sv. Petronily dnes nemôžeme navštíviť pretože už neexistuje. Postavil ho pápež Štefan II. (752-757), mal podobu rotundy a nachádzal sa na juh od starej Konštantínovej baziliky sv. Petra. Od 5. storočia bol pôvodne hrobkou rímskych cisárov a od 8. storočia bol pod osobitnou opaterou franských kráľov. Pri výstavbe novej svätopeterskej baziliky bol chrám roku 1520 zbúraný.

Spomedzi chrámov, v ktorých učeníci slovanských apoštolov slúžili svoje primičné liturgie je najproblematickejším presné určenie chrámu sv. Andreja. V Ríme totiž bolo v tom čase viacero kultových miest zasvätených sv. Andrejovi. Zoznam chrámov v Liber Pontificalis z čias pápeža Leva III. z roku 806 uvádza dva chrámy, štyri kláštory a jednu kaplnku sv. Andreja. Prof. Lacko usudzoval, že chrám sv. Andreja spomínaný v Živote Konštantína „bol na Monte Celio, kde na jeho mieste dnes stojí chrám sv. Gregora Veľkého.“ V tom prípade by išlo o chrám a kláštor, ktorý sv. Gregor Veľký založil vo svojom rodnom dome okolo roku 580. Avšak prof. Lacko neuvádza pre toto svoje tvrdenie žiadne osobitné argumenty. Preto musíme uvážiť aj to, že jeden z menovaných chrámov sv. Andreja, ktorý založil pápež Simachus (498-514) bol pri starej svätopeterskej bazilike, vedľa už spomínaného chrámu sv. Petronily a podobne zrúcaný (okolo r. 1590) pri stavbe dnešného chrámu sv. Petra. Aj v texte Života Konštantína sa obe tieto chrámy, sv. Petronila a sv. Andrej, spomínajú jeden za druhým. Preto si môžeme predstaviť, že práve v ňom slovanskí novokňazi „v tretí deň spievali“.

Rovnako pravdepodobnou je však aj možnosť, že novoposvätení slovanskí kňazi slávili jednu zo svojich liturgií v ecclesia beati Andreae apostoli quae ponitur iuxta praesepem, teda v chráme sv. Andreja pri jasličkách, (pri bazilike P. Márie u jasličiek - S. Maria Maggiore), ktorý bol neďaleko (ani nie 200 m) aj od ich predpokladaného bydliska u sv. Praxedy. Tento chrám mal veľmi pohnutú históriu. Za čias pápeža Simplicia (468-483) gótsky šľachtic Flavius Valila dal prestavať a ozdobiť časť staršieho paláca konzula Junia Bassa (bol prefektom mesta Ríma v roku 359). Na začiatku 7. storočia tu v vznikol kláštor, ktorý mala založiť patrícijka Barbara, dobrá známa sv. Gregora Veľkého. Aj preto sa stretávame s jeho pomenovaním ako S. Andrea cata Barbara patricia. Na mieste tohto chrámu dnes stojí Pápežský ústav východných štúdií a Pápežské ruské kolégium - Russicum. S troškou benevolencie a fantázie teda môžeme usudzovať, že práve na meste, kde možno naši učeníci prvýkrát „spievali chválospevy po sloviensky“, dnes existujú dve významné inštitúcie nerozlučne spojené s kresťanským východom. Kolégium Russicum malo za prvého rektora slovenského jezuitu pátra Vendelína Javorku a aj vďaka tomu, že sa v ňom denne „spieva liturgiu ... slovienskym jazykom“, toto kolégium vychovalo generácie kňazov horlivo sa venujúcich apoštolátu medzi slovanskými národmi. Pápežský ústav východných štúdií, ktorého dlhoročným profesorom bol práve veľký znalec cyrilometodskej problematiky páter Michal Lacko, pokračuje v rozvoji a prehlbovaní východných cirkevných vied, čím sa nepriamo napája na vedeckú, jazykovednú, liturgickú a právnickú činnosť sv. Konštantína-Cyrila a sv. Metoda.

Smrť sv. Cyrila - jeho hrob v chráme sv. Klementa

S pobytom solúnskych bratov v Ríme je spojená aj ďalšia dôležitá udalosť, týkajúca sa mladšieho z dvojice bratov. Konštantína skôr poznáme pod menom Cyril, ktoré si vzal pri vstupe do kláštora. Kedy sa to stalo? Jeho životopisec nám opisuje túto udalosť takto:

„I postihli ho mnohé trudy a do choroby upadol. A keď trpel neduhom mnoho dní, raz uvidiac Božie zjavenie, začal takto spievať: ´Zaradoval som sa keď mi povedali: Pôjdeme do domu Pánovho´ (Ž 121,1). I oblečúc sa do ctihodného rúcha, tak ostal celý ten deň, veseliac sa a hovoriac: ´Odteraz už nie som sluha ani cisárovi, ani nikomu inému, ale len Bohu Všemohúcemu. Bol som i na veky. Amen. Zajtrajšieho dňa do svätého mníšskeho rúcha sa obliekol, a svetlo k svetlu prijmúc, zvolil si meno Cyril. A v tom rúchu ostal 50 dní.´ (ŽK XVIII)

V Italskej legende čítame: „Keď však Filozof, ktorý sa nazýva i Konštantínom, cítil, že sa blíži deň jeho skonania, s dovolením najvyššieho veľkňaza vzal si meno Cyril, vra-

viac, že mu bolo vnuknuté, a tak po päťdesiatich dňoch, v šestnásty deň pred marcovými kalendami (14.2.) zosnul v Pánu.“ (Ital. 20)

Keďže vieme, že sv. Cyril zomrel 14. februára 869 a v mníšskom rúchu ostal 50 dní, udalosti, o ktorých nám hovorí citovaná stať, stali sa na Vianoce roku 868. Na sám deň Božieho Narodenia „obliekol sa v ctihodné rúcho“, teda pravdepodobne do svojho biskupského rúcha, aby slávnostne slúžil sv. liturgiu v niektorom rímskom chráme. Ktovie, či to nebolo znovu práve „U jasličiek“, kde pápež schválil jeho dielo - slovanské liturgické knihy. Toho istého dňa, teda na samé Vianoce, sa zriekol svojho biskupského úradu, keďže už nechcel byť sluhom nikomu, „ani cisárovi, ani nikomu inému, iba Bohu Všemohúcemu“. Na druhý deň vianočný „obliekol sa v sväté mníšske rúcho“ a „zvolil si meno Cyril“.

Pohreb sv. Cyrila bol mimoriadne slávnostný, keďže sám pápež nariadil „všetkým Grékom, čo boli v Ríme a tak isto aj Rimanom so sviecami zhromaždenými spievať nad ním a vystrojiť mu sprievod ako samému pápežovi.“ (ŽK XVIII)

Pôvodným úmyslom sv. Metoda bolo odniesť bratovo telo do rodnej Byzancie a pochovať ho v ich spoločnom kláštore. Po týždenných prípravách všetko už bolo prichystané na cestu, avšak rímske duchovenstvo presvedčilo pápeža, aby rozhodol inak.

„Apoštolskému však hovorili rímski biskupi: Keďže po mnohých krajinách pochodil a keď ho Boh priviedol sem a tu jeho dušu vzal, patrí sa, aby tu bol aj pochovaný, ako ctihodný muž. I povedal Apoštolský: Pre jeho svätosť a lásku prestúpim rímsku obyčaj a pochovám ho v mojej hrobke v chráme svätého apoštola Petra. Brat jeho však hovoril: Keďže ste ma nevyslyšali a nedali ste mi ho, ak sa vám páči, nech leží v chráme sv. Klimenta, s ktorým aj sem prišiel. Kázal teda apoštolský tak učiniť. ... A tak s rakvou položili ho do hrobu po pravej strane oltárnej v chráme sv. Klimenta, kde sa mnohé zázraky začali diať. Keď to videli Rimania, ešte väčšmi prilipli k jeho svätosti a dôstojnosti. I namaľovali obraz nad jeho hrobom a zapaľovali nad ním svetlo deň a noc, chválili Boha, ktorý tak zvelebuje tých, čo ho oslavujú.“ (ŽK XVIII)

Podobnými slovami opisujú Cyrilov pohreb aj Italská legenda (Ital. 11) a Život Klimenta (Ž Klim 11). Bazilika sv. Klementa, ktorú sme už spomenuli pri opise uloženia pozostatkov pápeža sv. Klementa, patrí k najstarším kresťanským chrámom v Ríme a dnes v nej môžeme pozorovať viaceré stavebné etapy. Vznikla okolo roku 384 na mieste paláca, ktorý rímsky senátor Titus Falvius Clemens, pravdepodobne otec neskoršieho pápeža a mučeníka sv. Klementa, daroval Cirkvi na bohoslužobné účely. Počas normandského vpádu do Ríma roku 1084 bola táto bazilika zničená. Roku 1108 pápež Paschal II. (1099-1118) nechal zarovnať jej zrúcaniny a na jej mieste dal postaviť v románskom štýle dnešnú baziliku, ktorú potom ešte stavebne upravil v rokoch 1715-1719 architekt Stefano Fontana. Pohnuté dejiny baziliky, nesmierne zaujímavej z umeleckého a historického hľadiska, sa odzrkadlili aj na histórii hrobu a pozostatkov sv. Cyrila.

Hrob bol v 12. storočí zasypaný v sutinách starej baziliky a až roku 1862 identifikoval jeho miesto archeológ P. Joseph Mulloly, ktorý spolu s Jánom Baptistom de Rossim, zakladateľom rímskej kresťanskej archeológie, viedol v rokoch 1857-1870 vykopávky v spodnej bazilike. Nad týmto hrobom potom dali americkí Slováci roku 1952 postaviť pamätný oltár a dnes je na tomto mieste aj viacero spomienkových tabúľ jednotlivých slovanských národov. Nechýbajú však aj mienky vážnych autorov, historikov a archeológov, ktorí predpokladajú, že skutočné miesto hrobu sv. Cyrila je na opačnej strane chrámu. Diskusie a problémy vychádzajú z interpretácie lokalizácie hrobu „po pravej strane oltárnej v chráme sv. Klimenta“, ako ju uvádza Život Konštantína.

Relikvie sv. Cyrila dal pápež Paschal II. na začiatku 12. storočia preniesť z pôvodného, vtedy ešte presne lokalizovaného hrobu, do novej baziliky. O ich prítomnosti v novej - hornej bazilike poznáme viacero stredovekých svedectiev. Až do napoleonských vojen v roku 1798 boli uložené v kaplnke sv. Dominika v hornej bazilike. Počas vojnových nepokojov bola však bazilika sekularizovaná a vydrancovaná, a tak sa na dlhý čas stratila stopa aj po Cyrilových relikviách. Až roku 1963, po dlhom archívnom, takpovediac detektívnom výskume, sa podarilo P. Leonardovi Boylovi zistiť, že relikvie sv. Cyrila boli ešte pred vydrancovaním baziliky notársky overené a prenesené najprv do rímskeho chrámu S. Maria in Valicella a neskôr do rodinnej kaplnky šľachtickej rodiny Mattei v Recanati. Odtiaľ boli slávnostne prenesené 17. novembra 1963 a za prítomnosti pápeža Pavla VI slávnostne uložené opäť v bazilike sv. Klementa, v bočnej kaplnke pravej lode, ktorá je od roku 1886 zasvätená sv. Cyrilovi a Metodovi. Medzi pozoruhodnosti baziliky patrí aj zachovaná freska z 9. storočia, ktorá znázorňuje „osobný súd“ sv. Cyrila po jeho smrti. Uprostred je zobrazený Kristus pantokrátor-vševládca a po bokoch sú postavy archanjela Michala a sv. Andreja, resp. archanjela Gabriela a sv. Klementa. Dole sú zobrazené kľačiace postavy sv. Cyrila a sv. Metoda. Nápis, ktorý bol v minulom storočí hneď po objavení fresky ešte čitateľný, hlásal: Bože, udeľ hriešnemu Cyrilovi večné odpočinutie. Amen.

Opisom miesta, kde sv. Cyril uzavrel pred 1130. rokmi svoju pozemskú púť môžeme ukončiť aj toto naše duchovné putovanie po stopách sv. Cyrila a Metoda v centre kresťanstva, v Ríme. Rím, je miestom stretania sa od najstarších čias až dones. Stretania sa jednotlivcov i spoločenstiev, kultúr a národov, náboženských smerov a duchovných prúdov. Sv. Cyril a Metod a ich dedičstvo je tiež symbolom takéhoto stretania a vzájomnej tvorivej výmeny. Je na nás, aby sme prevzali štafetu tohto dedičstva, v duchu tých slov, ktorými hodnotil život slovanských apoštolov Ján Pavol II. vo svojej encyklike Slavorum Apostoli: „Byť kresťanmi v súčasnej dobe znamená byť tvorcami vzájomného spoločenstva v Cirkvi i spoločnosti. K tomuto cieľu vedie otvorenosť voči bratom, vzájomné porozumenie a ochotná spolupráca veľkodušnou výmenou kultúrnych a duchovných hodnôt.“

Tento článok uverejnila slovenská redakcia Vatikánskeho rozhlasu

IVAN ŠTELCER

Ako došlo k povstaniu?

Slovenská republika vznikla 14. 3. 1939, kedy 57 poslancov Slovenského snemu jednohlasne odhlasovalo jeho vytvorenie. Uznalo ju 27 štátov, z vtedajších niečo vyše 50 krajín sveta.

Slovenská republika vznikla legálne, podľa platných zákonov vtedajšej ČSR, medzinárodného práva a z vôle slovenského národa.

Vznik Slovenskej republiky prijal slovenský národ s nadšením a do budovania vlastného, nezávislého štátu sa pustil s veľkým elánom. Ten budoval na kresťanských a národných tradíciách. Do budovateľského procesu sa zapojili všetky vrstvy obyvateľstva bez politickej a konfesionálnej príslušnosti, podľa hesla, ktoré si prezident republiky ThDr. Jozef Tiso vybral na prezidentskú štandardu „Verní sebe, svorne napred!“

Slovenská republika nebola nikým okupovaná, Slováci si doma vládli sami a pre seba.

Na Slovensku bolo zo všetkých vtedajších okolitých štátov najlepšie, čo nechtiac museli uznať aj jeho najväčší odporcovia.

S režimom, ktorý bol vtedy pri moci, spolupracovali všetky vrstvy obyvateľstva, teda aj funkcionári a príslušníci bývalých čechoslováckych a ľavicovo orientovaných strán (agrárnici, republikáni, sociálni demokrati i komunisti atď.), lebo vtedy celý národ bol ušetrený hrôz najstrašnejšej vojny dejín a žil na rozdiel od iných krajín v prosperite.

V ilegalite bol len celkom nepatrný zlomok slovenského obyvateľstva, lebo úplná väčšina obyvateľstva sa stavala k režimu pozitívne.

Na deštrukciu, rozvrat v krajine, v ktorej bola úplná sloboda prejavu a ilegálnej činnosti, akú v iných klasických demokratických štátoch by netolerovali ani počas mieru, nieto počas vojny, stačila malá skupinka ambicióznych a po moci túžiacich jednotlivcov, najmä v čase, keď sa jej nik nestaval na odpor a nik jej v tejto činnosti nebránil.

Túžba po ilegalite sa u nich intenzívnejšie začala prejavovať po stalingradskej bitke, keď každému bolo už jasné, že Nemci vojnu prehrajú.

Napriek uisťovaniu týchto rozvratníkov, že za nimi stojí 90 až 99% obyvateľstva, ktoré vraj podporuje Beneša, v skutočnosti Beneš mal na Slovensku veľmi málo stúpencov, čoho si bol dobre vedomý.

Prvým prejavom lojality voči Benešovi, jeho politike a koncepcii, bolo tzv. memorandum slovenských vlastencov z 10. 2. 1943 (Ing. Országh, Ing. Filo, Dr. Ján Beharka a učiteľ Kapinaj), členov ilegálnej skupiny „Flora“, sústredenej okolo Květy Viestovej, manželky brata generála Viesta), ktorý napriek tomu, že jeho brat bol v benešovej vláde, mal na Slovensku vysoké postavenie na ministerstve železníc.

„Československá exilová vláda“ s vďakou vzala na vedomie, že poprední slovenskí intelektuáli uznávajú „vládu pána prezidenta Beneša“ a 11. 7. 1943 Ján Bečko v londýnskom rozhlase BBC oznámil slovenskému národu, že čs. vláda v Londýne prijala s oduševneným súhlasom, že poprední intelektuáli uznávajú Beneša za prezidenta neexistujúcej ČSR.

Toto vyburcovalo k činnosti 75-ročného MUDr. Vavra Šrobára, pachtiaceho po ministerských kreslách, ktoré zastával počas prvej, predmníchovskej republiky, a v auguste 1943 poslal Benešovi memorandum piatich bývalých ministrov (MUDr. Šrobár, Dr. Ing. Peter Zaťko, Houdek, Botto-Krasko a JUDr. Imrich Karvaš), v ktorom Beneša informoval o jeho predstave štátneho prevratu, ktorý zorganizuje národný výbor, zosadí vládu a prezidenta a vytvorí československú vládu.

Beneš ich koncepciu prirodzene blahosklonne prijal, ale chýbalo mu osvedčenie, že za ním stojí celý národ alebo aspoň väčšina ilegálnych pracovníkov a čakal, že na spoluprácu získajú aj komunistov, ktorých Moskva považovala za potenciálnych predstaviteľov Slovenska.

Kým Beneš čakal, že ich pre jeho koncepciu získajú oni, tí zasa čakali, že to za nich urobí Beneš, ktorý sa najmä po porážkach Nemcov na východnom fronte jednoznačne postavil na stranu Sovietov, zastávajúc koncepciu, že „oslobodenie“ príde z východu.

Roku 1942 na Slovensku začal druhý ilegálny výbor KSS organizovať národný front, ktorý mal pozostávať z dvoch zástupcov občianskej opozície, dvoch zástupcov Sidorovej ľudáckej opozície a z dvoch zástupcov komunistov. Neskôr Husák a Novomeský si osvojili koncepciu, že lepšie bude rozdeliť si funkcie vo dvoje, a tak ľudácka opozícia vypadla z hry; rokovanie o spolupráci sa uskutočnilo iba medzi agrárnikmi a komunistami, ktorí v decembri 1943 uzavreli tzv. vianočnú dohodu. Za agrárnikov ju podpísal JUDr. Jozef Lettrich, Ján Ursíny a jeho švagor Matej Josko, za komunistov Karol Schmidke, JUDR. Gustáv Husák a Ladislav Novomeský.

JUDr. Jozef Lettrich ešte v emigrácii hodnotil túto „spoluprácu“ agrárnikov s komunistami ako vlastenecku prácu, ktorou „zachraňovali“ slovenský národ, prebojovávali demokraciu a zaisťovali lepšiu budúcnosť, keď už nie pre každého, tak aspoň pre svojich prívržencov, aj to len nakrátko, lebo aj ich neskôr vyhodili zo sedla a holé životy si museli zachraňovať v emigrácii.

Komunisti spoluprácu s občianskym blokom považovali za prechodný prostriedok na uchváteniu moci.

Obe zoskupenia sa dohodli na vytvorení tzv. slovenskej národnej rady ako jedinej predstaviteľky politickej vôle národa, ktorej cieľom bolo odstránenie slovenskej vlády a prevzatie politickej, zákonodarnej, vládnej a súdnej moci na Slovensku a obnovenie ČSR.

Títo šiesti samozvanci vyhlásili sa za reprezentantov celého slovenského národa, ktorý údajne z 90 až 99% reprezentujú.

Tzv. SNR svoje vytvorenie oznámila Benešovi a zaslala mu vianočnú dohodu. Beneš si spočiatku myslel, že sa vytvorila ďalšia, jeho koncepciu podporujúca organizácia, ale po jej prečítaní zistil, že v tejto skupine sú aj komunisti a že svoj program nenadväzujú na kontinuitu prvej ČSR, že skupina nepoužíva termín československý národ, ale národ český a národ slovenský, že Beneša nepozdravujú ako „ústavného prezidenta“, že k programovému vyhláseniu si nevyžiadali vopred jeho súhlas a že píšu názov štátu so spojovníkom.

Preto sa odvtedy začal mocenský zápas medzi SNR a Benešom.

Beneš sa o vytvorení SNR nezdôveril ani svojim najbližším spolupracovníkom, a preto ešte čs. vládna delegácia, vedená Františkom Nemcom, ktorá sa v auguste 1944 chystala na Slovensko cez Moskvu, na základe dohody so Sovietmi z 8. 5. 1944, sa až v Moskve stretla s delegátmi SNR, keď im sovietske úrady predstavili Karola Schmidkeho a MVDr.Mikuláša Ferienčíka.

Páni v Londýne len oči otvárali, o akých „delegátov a o akú slovenskú národnú radu“ ide.

Bohumil Laušman v rozpakoch priznáva: „My jsme v Londýne nic neslyšeli o SNR, slyšeli jsme správy o ústředním národním výboru... také o Šrobáru a o Šrobárově výboru“. A generál Viest, zástupca vedúceho vládnej delegácie, sa nevinne pýta: „Je SNR totožná s ústredným národným výborom“?

Na posolstvo z januára 1944 odpovedal Beneš súkromne a v odpovedi veľmi lichotivo, lišiacky, podľa príslovia „keď vtáčika chytajú, pekne mu spievajú“, nevyčíta osnovateľom posolstva herézu, ale kladne hodnotí ich prínos k boju proti spoločnému nepriateľovi a pripomína, že on u spojencov už všetko zariadi, aby budúcnosť predmníchovskej republiky bola zaistená.

V ďalšom liste, koncipovanom hlásateľom čs. vysielania londýnskeho rozhlasu BBC Pavlom Svatým (JUDr. Prokop Drtina), Beneš dáva pokyny, ako uskutočniť prevrat, ako zaviesť nové poriadky v politickom živote a v civilnej správe, ako sa zbaviť pocitu tej nenávidenej samostatnosti.

Roku 1938 mala čs. armáda 13 000 dôstojníkov, z nich len 420 bolo Slovákov, zo 140 generálov bol generálom slovenského pôvodu len Rudolf Viest aj to, až do marca 1939 brigádnym generálom (najnižšia generálska hodnosť), hoci traja ruskí emigranti boli tiež generálmi. Zo 433 plukovníkov bolo 8 Nemcov, jeden ruský emigrant a ani jeden Slovák. Z 1004 podplukovníkov bolo 35 Nemcov, 10 ruských emigrantov a len dvaja Slováci - Augustín Malár a Ferdinand Čatloš.

(Pokračovanie na 10. strane)

JÁN GREŠÁK

Nájdený raj

Ráno vstal Peter zavčasu. V noci sa pričasto zobúdzal, zdalo sa mu, že spánok, krehký ako tenká niť, trvá medzi nespočetnými prebudeniami zakaždým len pár sekúnd. Akiste všetko bolo spôsobené tým návratom. Hluk veľkomesta, zápach smogu a výfukových plynov načisto vypŕchol z jeho zmyslov. Vo vzduchu cítil vôňu rodiska, pred očami skvel sa obraz vysokých, večne dychčiacich majestátnych hôr, uchovávajúcich pod svojimi peruťami vyhriate drevenice. Už vyše dvadsať rokov utieklo, čo opustil nádych ich osamelosti a pokoja a prednosť dal meštianskemu životu ďaleko za hranicami vlasti. Myľou mu začali rezonovať slová nebohého starého otca. Zhrbený starec nimi prízvukoval, že každý z nás má, podobne ako strom, zapustené korene, prostredníctvom ktorých odoberá z nevyčerpateľného zdroja životodarnú silu a energiu. Človek, na rozdiel od stromu, navyše silu a energiu duševnú, potrebnú nielen na vlastné sebauspokojenie, ale i na uspokojenie druhých. Tým nevyčerpateľným zdrojom býva rodisko, náš domov, a koreňmi všetko, čo nás k nemu púta, čo nás s ním spája. Korene, spájajúce s rodiskom, bývajú nekonečne dlhé a po celý život trvanlivé. Niet diaľavy, cez ktorú by nedokázali spojiť, niet v živote obdobia, počas ktorého by odumreli. Ľudia, ktorým vyschnú korene, spájajúce ich s rodiskom, stávajú sa duševnými bezdomovcami a napokon im vyschne aj samotná duša. Vtedy Peter nechápal celkom zmysel týchto slov.

Vyšiel nad dedinu. Pohľad opieral o voňavú stráň so strmým chodníkom, blúdiacim v dlhočiznom lese. Každý strom, každá skala, medza, kríž, kaplnka alebo studienka v ňom okamžite spúšťa lavínu spomienok na detstvo a zároveň ich začína dopĺňať o nové a nové príbehy prežité v tomto prostredí, ktoré sa viažu na tieto neodmysliteľné prvky jeho života. Kráča stále vyššie a vyššie - ako do nebies. Hoci tento kľukatý, zvíjajúci sa chodníček prešliapal najmenej tisíckrát, opäť je iný, znova krajší a zasa ponúka hŕbu oprášených spomienok aj napriek zvyšujúcej sa fyzickej námahe.

Hneď na počiatku, povedľa chodníka, vypína sa mohutný hrubý smrek. Stojí akoby zázrakom, pretože mnohé navôkol už vyrúbali lesní hospodári či - podľa celkového vzhľadu lesa - skôr „nehospodári“. Pod tento strom, pod jeho nepriepustnú korunu sa ukrýval vždy, keď ho zastihol dážď. Ochraňoval aj pred kamarátmi, keď sa v zime cestou zo školy ohadzovali tvrdými snehovými guľami. Kto sa schoval zaň, bol vždy v bezpečí. Možno aj preto si ho z toho nespočetného množstva stromov vážili najviac. Ak niekto občas vyrezal vreckovým nožíkom do kôry ktoréhosi stromu svoju „vizitku“, poškodiť tento sa neopovážil nik.

Pri pohľade na vyčnievajúce skaly a korene stromov na chodníku i teraz cíti boľavé rany, utŕžené pri páde spôsobenom zakopnutím o ne pri náhlení sa do školy.

Vzápätí sa mu vynorí spomienka na to zvláštne ráno. Bolo ešte pološero, no svetlo sa už tlačilo v tenkých pásikoch cez malý oblok a prúdilo do kuchyne. Posadil sa na kraj postele, natiahol si ponožky, nahmatal topánky a potichu podišiel k izbovým dverám. Takmer nečujne ich otvoril, nazrel dnu. Matka v izbe chrčivo dýchala. Celú noc sa prevaľovala v posteli a nervóznymi pohybmi si upravovala podhlavník. Už týždeň postonávala, no robiť neprestala. Iba ostatné dva dni vôbec nevstala z postele. Doktora však nechcela.

Peter sa oholil, opláchol si tvár, obliekol sa a vyšiel na dvor. Bolo sviežo, slnko ležalo kdesi za kopcom a plazivo sa približovalo. V kalíškoch alchemiliek jagala sa priezračná rosa, záhradou sa šírila omamná vôňa kvetov a tráv. Postál, pozoroval, ako bledne obloha. V noci v polospánku videl biely tieň, kráčajúci k matkinej posteli. Tušil, že to asi nebude dobré znamenie. V záhrade na nízkom plôtiku z drevených latiek sedeli kohúty a spievali, na dvor vychádzala susedka Johana.

V tej chvíli rozhodol sa vyraziť. Vošiel do hory, kde vládlo prítmie. Zvuk vtáctva bol čoraz zreteľnejší, a slnko, hoci ešte zubaté, vystrkovalo svoje dlhé prsty pomedzi vysoké tmavé kmene. Spod hory viedla do dediny dlhá vyasfaltovaná rovná cesta. Pozdĺž nej po kamenitom koryte žblnkal potôčik, penil sa a syčal, keď sa mu väčší balvan postavil do cesty. Čoskoro spomedzi zelených stromov presvitala tmavá strecha a vyrážali biele steny.

Vkročil do dvora, zaklopal na dvere. Otvoril muž v prezretom veku, štíhlej postavy, tvár mal úzku, ostrú, oči vpadnuté blízko pri koreni nosa, na silných lícnych kostiach natiahnutú bledú suchú pokožku, pod nosom dlhšie tmavé fúzy, nevýraznú bradu a vystupujúci ohryzok. Z Petrových úst sa vydral zvuk, ako keď vietor láme vrcholec mladého stromu: „Pán doktor, nehnevajte sa, už tretí deň leží... mám o ňu strach...“

Muž si poutieral rukou ovisnuté fúzy, jasnú tvár i sivkastú hlavu. Kráčali mlčky a náhlivo. Uzučký chodník viedol ich hore, skrúcal sa lesmi a lúkami. Peter cítil, ako z neho postupne vyprcháva nervozita. Takýto pocit mával kedysi veľmi dávno, keď bol ešte malý; zmiešaný pocit veľkého šťastia a strachu pred jeho náhlym koncom.

„Ešte je to ďaleko?“ opýtal sa doktor v polceste, utierajúc si spotené čelo vreckovkou a prehadzujúc si brašňu na druhé rameno.

„Asi pol hodinu. Ak dovolíte, pomôžem odniesť...“

„Netreba, zvládnem. Nechali ste ju samu?“

„Nie, poprosil som susedov.“

Vzduch bol plný otáznikov, napätia, očakávania; náhlenie poznačené neistotou, ktorá sa každú minútu zvyšovala.

Keď s doktorom konečne vyšli z hory, slnko na modrej oblohe stálo osamotené a zúrivo pálilo na osušené polia. Krajina vyzerala ako zvlnený ostrov obkolesený modrým oceánom, presiaknutý pachom materinej dúšky a zrelého obilia, ktoré sa vlnilo v lenivom vánku, jemne menilo farby, vlievalo sa do horizontu, kde sa triasol horúci vzduch, akoby ho vydychovala horúca zem.

Blížiac sa k chalupám odrazu oťaželi Petrovi údy. Cítiť bolo vôňu suchej trávy a práchnivejúcich driev starých humien. K nozdrám odkiaľsi priletela vôňa roztopeného parafínu, kdesi blízko akoby horela sviečka.

Vošli dnu. Matka ležala na posteli prikrytá dekou; susedky Johana, Veronika a Vilma, modliac sa ruženec, sedeli povedľa na drevenej lavici. „Odpočinutie večné daj jej, Pane, a svetlo večné nech jej svieti...“ odriekali jednohlasne, občas ktorási zo žien tíško zavzlykala.

Doktor prezrel nebožkú, povypytoval sa Petra na jej bolesti, trávenie, spánok, únavu. Plameň sviece občas poskočil a prerušil tiché prítmie izby. Dohárali v ňom všetky spolu prežité jari, letá, jesene i zimy. Peter pohladil matkine studené ruky a bledú tvár, prižmúril vlhké oči a otočil sa k dverám. Pozrel na opustený vykachličkovaný sporák v kuchyni. Zdalo sa mu, že matka si od neho kamsi odbehla. Hodiny už netikali...

Čas prežitý s matkou zostroval v Petrovej pamäti aj teraz mnohé detaily. Vracal sa dozadu, k svojmu detstvu. Ako v najkrajšom nemom filme. Vracal sa k svojim snom, túžil po nich, hoci to boli už len tvary, farby, hra svetla, ale všetko to tvorilo živý obraz, jednu ohraničenú časť drobného detstva. Rád chodieval s matkou touto cestou do dediny, mal rád tú horu, ktorá rástla s ním.

Na jar najkrajšie bývali sentimentálne rozhodené žltučké kašky v cípe zelenej lúky, vôňa oráčiny a rozkvitnutých stromov. Najskôr zakvitali čerešne, potom jablone, hrušky, hlohy, orgovány. Na zelenkastých stráňach beleli sa kŕdle husí, okolo nich sa kotúľali rozžltené koráliky húsat, mekotali jahňatá, ovce, kozľatá. A všade vôňa šindľových striech zelených od machu.

V letné ráno pokosili lúky, večer už vôňa sena nedala spať. Cez poludňajšie horúčavy odpočívali pod starým orechom v záhrade. Dozrievajúce orechy v zelenej šupke, horkasté a mäkučké, padali na zem, za drevený plot, kadiaľ po zablatenej ceste chodili vozy s koňmi alebo kravy na pašu a potom ležalo na ceste plno rozpučených nedozretých orechov. Večer hľadieval z dverí na prichádzajúcu noc, tichú, plnú ťahavých zvukov svrčkov a vzdialeného štekotu psov, voňavú letnú noc.

Na jeseň zbierali huby, lieskové orechy, hrabali suché, opadnuté lístie.

V zime zasa všade primrzlo a všetko pripadlo snehom. Občas bolo ráno vidieť po izbe poletovať drobné iskričky snehu, ktoré nafúkal vietor cez nedotesnené obloky. Cez deň sa do chalúp tlačila vôňa konského potu a vržďanie snehu pod zvlačami.

Trvalé stopy kdesi do hlbín duše mu natrvalo vryl Štedrý večer, zakončený polnočnou omšou. Do kostola v strede dediny putovali zasneženými horami niekoľko hodín. Hneď po večeri obriadili statok a vyhriatu drevenicu opúšťali čosi pred desiatou, boriac sa snehom po pás. Nebo bývalo jasné, modravé; na jeho chvoste sedávali hviezdy a studeno sa jagali. A toľko bieloby vôkol, kam len oko dohliadlo! Zem pod snehovou perinou, bielunkou, so striebristými hviezdičkami, stromy nabielo vyvatované. Ešte aj dych, čo z úst sa kúdolil, bol celkom biely a srieň na matkinom tmavom vlniaku bol ako jemná biela čipka. Keď ich uprostred hôr dakedy vyobracala fujavica, ledva vedeli nájsť cestu do závetria medzi husté smrečky. Po víchrici zostala hora zježená ako divé zviera.

Akokoľvek však unavení a vyzimení do kostola vošli, pod sprchou vianočných piesní „Tichá noc, svätá noc“, „Narodil sa Kristus Pán“, „Búvaj dieťa krásne“...zaraz pookriali.

Cestou z polnočnej beláskavý svit hviezd pomaly bledol, až sa s mihotavým úsmevom - akoby na rozlúčku - postupne strácali. Z nebeskej klenby ich vytieral belavý profil rána, čo sa predieralo dolinami k najvyšším štítom hôr a odcláňalo chalúpky učupené pod nimi. Z ranného oparu sa vykľuvali ako bielohlavé kuriatka zo škrupiny nového dňa.

Myseľ mu odbehla aj na tie Vianoce, keď ako sedemročný dlhý čas sníval o novučičkých lyžiach. Takých z obchodu, pretože ostatní jeho kamaráti ich mali vyrobené domácky z jaseňového alebo javorového dreva. Otec mu lyže sľúbil, nuž nedočkavo sa tešil na ne už od leta.

Dni sa vliekli pomaly, otec zarábal na týždňovkách v Ostrave a mama sa starala o rodinu i o celé skromné gazdovstvo. Vždy koncom týždňa netrpezlivo vyčkávali otca a radovali sa z jeho príchodu.

Istého dňa sa im doniesla smutná správa. Otec cestou z roboty tragicky zahynul. Od toho času ostali veľmi chudobní, nenahraditeľne im všetkým chýbal. Už mu Peter nevybehúval v ústrety, keď s tmavou aktovkou v ruke vykračoval popod majestátne jedle ku chalupe a netúlil sa mu v náruči, s tvarou zaborenou do drsnej látky jeho saka. Chýbala mu otcova ochrana a láska, nijako sa nedokázal zmieriť s tým, že všetkému je koniec. Vianoce sa pomaly blížili a bolo isté, že budú iné, chudobné a smutné. A práve na tieto Vianoce po ničom inom tak netúžil ako po nových lyžiach. Keď šiel s matkou v nedeľu do dediny do kostola na svätú omšu a po nej na cintorín k otcovmu hrobu, cestou si ich obzeral vo výklade obchodu a kochal sa pohľadom na ich tmavohnedú lesklú krásu.

Začal mamu prosíkať. Najprv nesmelo, potom nástojčivejšie a napokon i s plačom. Zakaždým mu zúfalo opakovala, že pár korún podpory po otcovi sotva stačí na poživeň. Za ten svet si však nedokázal predstaviť, že i po Vianociach ostane bez lyží. Aj modlil sa, aby jeho želanie bolo vyplnené. Prišiel Štedrý večer a naozaj nebol taký ako predošlé, keď spolu sedeli pri rozžiarenom stromčeku a otec rozprával o pastieroch, anjeloch a hviezde nad Betlehemom. Stromček bol oveľa skromnejší, matkine oči sa neprestajne ligotali slzami, hoci sa ich pred deťmi pokúšala utajiť a snažila sa nahradiť im i lásku otcovu.

Po večeri si ľahol, ale usnúť nedokázal. S lyžami sa už navždy rozlúčil. V posteli premýšľal, prečo sú tieto Vianoce také smutné. Ráno mal pocit, že nie sú žiadne Vianoce, hoci počul, ako mama v kuchyni štrkoce riadom a zacítil aj vôňu čerstvo upečeného koláča. Zavŕtal sa do prikrývky a usiloval sa na Vianoce už nemyslieť. Stále dobiedzajúca nádej a zvedavosť ho však donútili dohmatať sa k vianočnému stromčeku. Otvoril doširoka oči. Neuveriteľné! V kútiku opreté o stenu stáli novučičké lesklé lyže. Tie najsenzačnejšie, najvytúženejšie, najkrajšie lyže na celom svete!

Vyvaľoval na ne oči, ani sa ich nedotkol. Nemohol tomu uveriť. Po dobrej chvíli ich neveriacky zodvihol, sadol si na peľasť a opatrne ich skúsil naboso. Sedel a cítil sa ako kráľ. Keď sa spamätal, mal pocit, že toto sú najkrajšie Vianoce od začiatku sveta. Mama, nebadane ho sledujúc takéhoto šťastného, sa naňho usmiala, podišla k nemu, pohladila mu horiacu tvár a riekla:

„Ježiško ti ich priniesol za posledné peniaze. Pred sviatkami sa mu podarilo predať v dedine tvaroh a trochu masla...“

Tie lyže mal Peter dlho odložené už ako dospelý. Žiarila z nich pravá ľudská láska. Matkina i tá otcova nehynúca ani v hrobe...

Asi v polceste, kde Petra na chvíľku oslobodí kratučká rovinka od pokračujúceho stúpania, veselo žblnká studienka. Pri nej vždy odpočíval počas namáhavej cesty zo školy či z obchodu z dediny. Uprostred letných páľav bola oázou. Voda sa z nej píjala dúškami priložiac ústa na priezračnú hladinu. Hoci z nej oziabali ústa a trpli zuby, nikdy neprechladol, ba nebolelo ho ani hrdlo. Vyhrnie si rukávy a dá sa studienku čistiť holými rukami. Po chvíli ho oziabajú, musí prestať. Sadne opodiaľ do mäkučkého machu. Začuje bzukot čmeľa. Čmelia kráľovná má v ňom hniezdo. Teší sa, že tento boží tvor ešte nevyhynul. Ako chlapci občas vyberali bzučiacim čmeliakom med. Opatrne odhrnuli mach a slamkou vyciciavali z majstrovsky vyhotovených voskových súdočkov sladučkú tekutinu.

Kým dočistí studienku, započúva sa pozornejšie do vtáčieho koncertu, ktorý ho sprevá-

dza od samého počiatku cesty. Zborový spev drozdov, slávikov, hýľov, sýkoriek, dopĺňaný občasným kukaním kukučky, prerušovaný škrekotom sojky, hlasom pinky či vlhy vytvára v Petrovej duši kulisu nevšednej radosti zo života a vzmáha sa v ňom pocit, že toto je najkrajší svet, v akom sa možno narodiť. Na neďalekej čistinke sa k spevákom pridáva škovránok. Aj keď ho vo výšinách už nevidno, nádherné sýte trilkovanie znie v ušiach neprestajne. Oproti časom, keď Peter vedel o každom hniezde, v ktorom ten-ktorý člen čarovného orchestra býva, zisťuje, že v ňom niektorí sólisti chýbajú. Nepočuť ľubozvučnú pieseň červienky, pripomínajúcu zvuk najjemnejšej flauty, ani bubeníka ďatľa.

Takmer po hodine namáhavej cesty sa prítmie lesa pominie a rozprestrie sa jasná malebná panoráma kysuckých hrebeňov, ovenčených horami, lúkami, posiatych desiatkami osád a stovkami dreveníc, na ktorých sa možno vymodliť celé ružence.

Ako prvá ho z diaľky víta majestátna jedľa. Už pekných pár storočí stráži celé okolie. Kým ju má ktokoľvek na dohľad, nemôže zablúdiť. Niet divu, že vzbudzuje nesmiernu úctu. Ona jediná si pamätá, kto tu postavil prvé obydlie a začal tu žiť. Ona jediná vie, koľko driny, koľko potu, koľko neuveriteľnej biedy musel vystáť tunajší ľud. Prežila valašskú kolonizáciu, mnohé bitky a vpády, dve svetové vojny, no terajšie znečistené ovzdušie a otrávené dažde už nie. Mohutná, večne šumiaca koruna je čoraz smutnejšia, zúfalo vytŕča zoschnuté konáre. Keď sa kedysi kolísavali šarvanci na jej mocných prízemných konároch, bola zdravá, svieža, odhodlaná za cenu mnohých úderov blesku ochrániť okolie široko-ďaleko. Pôvodne tu stáli štyri takéto osamotené monumenty prírody, dnes je už jedinou. Vlastne nie celkom. Povedľa stojí torzo suchého až zahnitého kmeňa niekdajšej sestričky, ktoré vzbudzuje strach. Je akoby mementom, že aj to, čo bývalo po stáročia mocné, zdravé a osožné, má svoju pominuteľnosť.

Pomaly sa blíži k miestu, kde stál kedysi jeho rodný dom. Sú z neho len rozvaliny. V pamäti má však tmavú strechu s dymiacim komínom, malé oblôčiky, útulný dvor s chlievikom a humnom. Zjaví sa aj krivkajúci starý otec s ohnutou bakuľou, ako vyháňa na pašu ovečky a ako si po chvíli, len čo sa zapasú, pripáli neodmysliteľnú zapekačku. Ostrým starostlivým pohľadom premeria celú dolinu, aby sa rozhodol, čo má robiť skôr: kosiť lúku, sušiť seno, okopávať zemiaky, strojiť drevo, strihať ovce, alebo vymieňať staré šindle na streche chalupy. Pod Grúňom vidno matku a otca trápiť sa na úzkych švíkoch rolí.

Odrazu zmrví Petra strach. Ľakol sa, že sa mu stratila z dohľadu kravka Brezaňa s malým teľaťom, ktorú tu pravidelne pásaval.

Hneď povyše rodnej chalupy stojí starý drevený kríž s Kristovým umučením. Postojí, prežehná sa, zopne ruky a ďakuje Všemohúcemu, že mu doprial časť života prežiť v tomto nebeskom prostredí a že sa tu mohol zasa vrátiť.

Pri pohľade na neďalekú smutnú, opustenú školu podvedome zrýchľuje krok v predstave, že všetci kamaráti a spolužiaci sú už v laviciach, každú chvíľku vojde do triedy starostlivý pán učiteľ a on predsa nemôže prísť na vyučovanie posledný. Príchodom k objektu mu v ušiach zaznieva džavot detí, veselý zvonivý smiech a výstražný hlas šedivkastého učiteľa. Od okamihu, keď dostali do rúk posledné vysvedčenia a rozleteli sa do sveta ako kŕdeľ divých husí, s mnohými rovesníkmi sa viac nestretol. Nestačili sa rozlúčiť, povedať si zbohom či dovidenia.

Svojou prítomnosťou zobúdza Peter prvú z troch pokojne si podriemkavajúcich dreveníc. Na dvor vybiehajú poslední obyvatelia rodnej osady. Štekot psa, oslovenie krstným menom, úprimné srdečné stisky rúk, objatia, slzy radosti a pozývanie dnu uisťujú Petra, že ešte stále je súčasťou tunajšieho, aj keď už doznievajúceho života. Títo poslední mohykáni sú mu čímsi viac než obyčajnými ľuďmi a priateľmi. Napĺňajú ho nesmiernym obdivom a úctou, sú preňho nielen stelesnením statočnosti, odvahy, vytrvalosti a zároveň ľudskosti a skromnosti, ale aj predstaviteľmi života, ktorý nie je možné prežiť nikde inde. Spôsobené je to akiste tým, že aj on tu prežil hoc len nepatrnú čiastku z toho, čo prežívali oni, aby si neraz zachovali holú existenciu.

„Panebože, Petríček náš, kdeže sa tu berieš?!“ kričí odo dverí tetka Gajdoška.

„Tak predsa si nezabudol,“ teší sa aj sváko Hutyra.

„Ponúkni sa slaninkou - máme domácu, údenú. Aj ríbezľové vínko... Na zdravie! A akože sa máš v tej cudzine... ?“

V tej chvíli sa Peter cíti, akoby vstal z mŕtvych. Znova hľadí do tých tvárí, ktoré kedysi (naveky?) opustil. Len despota čas vtlačil do nich svoje nemilosrdné pečate, pritlačil postavy ešte viac k zemi a ubral síl. Rozhovor s kýmkoľvek by tu mohol trvať donekonečna. Každý sa vyžaluje zo svojich starostí, ale i vyzná, že by nedokázal žiť nikde inde než tu, kde sa narodil a kde by najradšej aj svoje kosti uložil.

Ťažko sa mu lúčiť. Odchádza však s nevysloviteľne blaženým pocitom v duši z tejto úprimnej vzájomnej radosti. V okamihu zosmutnie opäť. Z pomyslenia, že inokedy ho tu už možno nebude mať kto privítať, pohostiť a vliať mu do žíl silu a optimizmus. Lúči sa preto sľubom, že sa sem čoskoro vráti.

Vykročil po hebkom zelenom koberci, vyzdobenom najpestrejšími a najvoňavejšími kvetmi. Občas odtrhne ľubovník, pamajorán, materinu dúšku, prasličku, zemežlč, myší chvost. Pri nohách má rozprestretú najväčšiu prírodnú lekáreň.

Prichádza k miestam, kde ako chlapec začínal s futbalom, sánkoval sa, lyžoval, kde s kamarátmi stvárali neopísateľné šibalstvá, zbierali huby, sladučké jahody, maliny, čučoriedky, drobnučké čerešne, hrušky i kyslé plánky. Všetky tie miesta razom sú posvätné.

Ústa aj teraz slastne ovlaží voňavá jahoda, ostružina, čučoriedka. Pri pohľade na rozorané, postrhávané medze a hromadnice, zničené stromy a kríky tlačia sa do očí slzy. Aj túto malebnú prírodu už doráňala nenásytná ľudská ruka. Kaluže potu a krvavé mozole otcov sú pochované nemilosrdnými radlicami buldozérov a lyžicami bagrov, stratila sa ornica plodiaca obživu.

Ľahol si do trávy a zahľadel sa do hĺbky oblohy. Do uší sa vkrádalo cvrlikanie svrčkov, vdychoval vzduch nasiaknutý vôňou rodnej zeme a rastlín. Dýchal život, radosť, krásu, nekonečno. Cítil tú miazgu prúdiacu z kúska zeme, ku ktorému bytostne priľne, do celého tela, do srdca i do duše. Korene predsa žijú, nevyschli, neodumreli.

Snímka: Ján Motulko

Duchovné matky Európy

Evanjelický tvorca filmov Rainer Wälde spolu so svojou manželkou Ilonou, sa pustili do pátrania po stopách ženských duchovných koreňov Európy a tu objavili Patrónky Európy: Brigitu Švédsku a Katarínu zo Sieny.

To je teda zážitok: pri pátraní po duchovných koreňoch Európy natrafil som akoby náhodou na Patrónky Európy, o ktorých som dovtedy nič nevedel: Brigita zo Švédska (1303-73), Katarína zo Sieny (1347-1380) a Editha Stein (1861-1942). Zaobstaral som si životopisy týchto „duchovných vzorov" a pustil som sa do čítania. Už po prečítaní niekoľkých strán mi bolo jasné: to boli silné osobnosti, ktoré dôsledne plávali proti prúdu vtedajšej doby: boli to ženy poznačené charizmou a odvahou, ktoré sa neštítili vystupovať proti mocným mužom tohto sveta a im vyjadriť svoj názor. Ba ani pred pápežmi sa nezastavili a písali im kritické listy - čo bolo v tej dobe senzáciou.

Vyvrcholilo to tým, že jeden pápež - Ján Pavol II. (1920-2005) - tieto tri kritické ženy v roku 1999 vyhlásil za „Patrónky Európy" A tak naraz som sa dostal do novej napínavej dejinnej udalosti. So svojou manželkou Ilonou sme sa rozhodli vydať sa na cestu za európskymi prameňmi viery - po stopách Brigity Švédskej, talianskej Kataríny a ich sestry vo viere: Terézie z Avily (1515-1582).

Ako sa vlastne dostala viera do Strednej Európy? Už posledných päť rokov sme každé leto boli na cestách, aby sme pátrali po duchovných koreňoch nášho kontinentu: Chceli sme vedieť, kto vlastne do nemecky hovoriacej Európy priniesol vieru. Medzi Ionou a Lindisfarneou - dva ostrovy, ktoré sú známe v Anglicku ako „kolísky kresťanstva" - ba natočili sme aj jeden film: „Moja cesta k životu". Po ďalšom cestovaní má pôvod jeden dokumentárny film: „V požehnaní írskych mníchov".

Ba ešte 4 roky sme sa zaoberali duchovnými otcami Európy, ale teraz tu píšem iba o duchovných matkách Európy. Kládli sme si otázku: prečo tak málo sa o nich vie? S mojím kameramanom vybrali sme sa do Švédska. Chceli sme vedieť, aké stopy po sebe zanechala táto prvá „Patrónka Európy"?

Brigita švédska: zbožná a sebavedomá

Je to iba 65 km severne od Štokholmu, kde leží mestečko FINSTA v provincii Uppland - tu sa Brigita narodila roku 1303. Rodičia boli vplyvní Švédi, ktorí patrili k vyššej švédskej šľachte. Kronika ich dcéru hodnotí ako veľmi dobrú a zbožnú ženu. Rodičia ju vychovali k viere, ale aj k sebavedomiu, čo sú naoko nezlučiteľné vlastnosti.

„Radšej by som zomrela, ako by som sa musela vydať!" Toto vyhlásenie ju výborne charakterizuje - ale rodičia jej nedali na výber. Už ako 14-ročná sa musela roku 1317 vydať za Ulfa Gudmarssona. Prvý rok manželstva prežívali v zdržanlivosti a tým dali dobrý základ ich partnerskému vzťahu. Potom prišlo na svet 8 detí, o ktoré sa starala ako aj o spoločné hospodárstvo. Keď jej manžel bol odcestovaný, Brigita celú noc prebdela v modlitbe a spala na holej zemi. Meditácia a asketický život boli náplňou jej života. Chcela žiť disciplinovane a nezanedbávať starosť o chudobných a chorých.

Za vrátenie sa k Božím zákonom

Roku 1335 ju vymenujú za vedúcu na kráľovskom dvore, kde kráľ Magnus - jej bratranec - mal iba 19 rokov a jeho manželka 16. Brigita ani tu nemala na výber: kráľovská výzva sa nemohla ignorovať. S ťažkým srdcom opustila svoj domov a svoje deti. Mala odvahu kráľovi predložiť „Božie posolstvo". V ňom sa mu požadovalo, aby žil podľa Božích zákonov a v tomto duchu, aby aj panoval. Jej delikátne posolstvo dosiahlo účinok: kráľ Magnus cítil rešpekt pred svojou zbožnou príbuznou a tak sa snažil jej rady aj uskutočniť. Brigitin vplyv bolo vidieť aj v zákonodarstve. Neľudské nariadenia boli zrušené, privysoké dane pre jednoduchých občanov boli znížené.

Odvážne karhajúca žena v Ríme

Po skorej smrti svojho manžela r. 1349 cestuje do Ríma. Tu počas ďalších rokov svojho života nájde svoj domov. Stará sa tu nielen o pútnikov zo Škandinávie, ale aj o chudobných a chorých, ktorých denne doma stretáva. V dobe bez sociálneho poistenia im ponúka istotu a teplo.

Ale ona mala aj odvahu vystúpiť proti bezbožnosti ľudí vo „Večnom meste" a Rím sa jej pozdával ako hniezdo zlodejov, kde aj predstavenstvo bolo skorumpované. V modlitbe predkladala Bohu tieto svoje starosti. Pritom dokázala byť enormne vytrvalá: celých 15 rokov pranierovala tieto morálne poklesky v Ríme - a pritom zožala iba výsmech a posmešky. Ba prišli na rad aj vyhrážky, že ju zaživa upália. Ona by už bola rada opustila toto mesto, ale pri modlitbe mala dojem, že Pán Ježiš chce ju mať práve v tomto meste.

Katarína zo Sieny poznačená Božím stretnutím

To, čo Brigita začala, v tom dôsledne pokračovala Katarína zo Sieny. Prezreli sme si jej rodný dom v meste na severe Talianska, kde sa roku 1347 narodila. Jej rodičia žili v tomto Toskánskom kraji ako farbiari a Katarína bola ich 23. dieťa. Rozličné pramene tvrdia o Božom zjavení, ktoré mala už v útlom veku ako iba šesť alebo sedemročná. Tento zážitok ju tak poznačil, že sa už vtedy rozhodla pre celibátový život. Po oslavách svojich 12. narodenín zažila jeden dramatický konflikt. Jej matka ju chcela vydať, preto Katarína už nemala žiadnu možnosť zostať doma ako slobodná. Ostrihala si vlasy ako nejaký dnešný punk a tým vyjadrila svoje silné rozhodnutie zostať slobodná. Matka zúrila pri pomyslení, že jej dcéra si dovolila odmietať manželský čepiec. Ako za trest bola vypovedaná zo svojej vlastnej izby v rodičovskom dome a bola tvrdo degradovaná na obyčajnú domácu slúžku. Takto vlastne jej znemožnila, aby mala čas na modlitbu a tiež žiadnu vlastnú izbu na tento účel. Už jej neostávalo nič iné, iba tichosť srdca pre svoju modlitbu - ktorú potom nazvala: moja „vnútorná cela". Zatiaľ čo ďalej pulzoval život na Färbergasse utiahla sa vnútorne viac a viac do Božej prítomnosti.

Povstane jedna duchovná rodina

Súčasník Bartolomej Dominici definuje Katarínu ako jednu veselú dievčinu: „Z Kataríny vychádzala jej skrytá sila, a to nielen keď rozprávala, ale už aj pri styku s ňou. Človek sa cítil posilnený k dobrým skutkom a pociťoval takú radosť z Boha, že všetky trúchlivosti zo srdca zmizli."

Veľa sa modlila, rozhovor s Bohom bol pre ňu to najdôležitejšie. Starala sa o ľudí vo svojom okolí, pomáhala im v domácnosti, starala sa o chorých, pozývala chudobných spolubývajúcich k jedlu. Časom sa z priateľov a známych vytvorila jedna duchovná rodina. Jej príkladný život a svedectvo vplývalo na ľudí, že sa stávali lepšími kresťanmi.

Ona bude aktívna aj na poli politickom: pápežovi posielala jeden list za druhým. Celkom v súlade s jej švédskou „sestrou v Kristu" Brigitou, vyžadovala, aby od čias pápežského exilu z roku 1309 vo francúzskom Avignone sa vrátil do Ríma: „Buďte odvážny muž, a nie zbabelec. Zodpovedajte na Božie volanie, aby ste zaujali to miesto, kde účinkoval slávny pastier - svätý Peter. Zasaď sa, dobrý správca, verejne slúžiť Kristovi."

Terézia z Avily vynikajúca v modlitbe

„Jeden silný hrad, to je náš Boh" - tieto slová Martina Luthera mi prišli na um, keď som pred niekoľkými dňami prvýkrát v živote videl mestské múry v španielskej Avile so svojimi 88 vežami. A to sa mi hodí na porovnanie predstavy o Bohu u Terézie z Avily: ona porovnáva ľudskú dušu k jednému hradu s mnohými izbami a v jednej z nich, v tej najvnútornejšej, prebýva Boh.

Roku 1535 ako 20-ročná vstúpila do kláštora Bratstva Najsv. Panny Márie z Hory Karmel: „Hneď som pocítila veľké vnútorné šťastie ich duchovného štýlu, ktoré ma dodnes neopustilo. Boh premenil suchosť mojej duše na najsilnejšiu vlahu."

Krátko nato Terézia ťažko ochorie, trpí na srdcové bolesti, opakovane upadá do bezvedomia a dlhoročne bude takmer ochrnutá. V tejto dobe sa naučila nový spôsob modlitby: je dôležité, aby človek svoju dušu v modlitebnom živote neobmedzoval a netrýznil. Ona musí všetky tie príbytky vnútorného hradu voľne prejsť nahor, nadol a na všetky strany.

Dôvera v Boha v čase inkvizície

Tento vnútorný duševný pokoj naliehavo potrebuje Terézia hlavne teraz, keď je do istej miery uzdravená, tak sa rozhodne pre život v chudobe a založí prvý kláštor na nový spôsob v Duruele. Kým je v Nemecku reformácia v plnom prúde, v Španielsku táto je považovaná za revolučnú. Skoro prichádza k rozhorčeniu mestskej správy, cirkevných predstavených ako aj jej spolusestier. Preto Terézia napísala do svojich kláštorných stanov, kde zdôrazňuje vzájomnú lásku, poníženosť a slobodu bez falošných predstáv." Spoločné vlastníctvo je u nej základný princíp. Zakladá jeden kláštor za druhým - spolu 17 kláštorov v priebehu 15-tych rokov - pritom prejavila svoje manažérske kvality. Súčasne povstane inkvizícia - hrôzyplná cirkevná súdna inštitúcia pre obrátenie alebo odsúdenie kacírov a bosoriek, ktorá naháňala strach a zdesenie. Zo strachu pred reformačnými myšlienkami boli zakázané knihy v španielskom jazyku. Aj knihu, ktorú napísala Terézia - jej reformované rehoľné pravidlá - skočili na indexe, takže ani jej rehoľníčky to nemohli čítať. Až po jej smrti v r. 1582 sa objavilo prvé vydanie jej diela.

„Boh, ty si môj dom a moje prístrešie, ty si môj vlastný domov. Klopem ustavične na tvoje dvere, od teba ma neodlúči žiadne bremeno. Ak sa ti zdá, že som ďaleko od teba, tak ma zavolaj a uvidíš že ťa neopustím ani o krôčik: a duša, hľadaj ma v tebe."

Z Kath.net 26. 8. 2012 preložil Vojtech Zeman

Mons. Viliam Judák: Živé dedičstvo. Karmelitánske nakladateľstvo, Bratislava 2012, 144 s.

Dedičstvo najvzácnejšie

Dôkazom, že o dejinách sa dá písať poučene, presvedčivo a zároveň krásne, je najnovšia kniha nitrianskeho diecézneho biskupa, tvorivého cirkevného historika, vedca a publicistu Mons. Viliama Judáka „Živé dedičstvo". Súbor myšlienkovo inšpiratívnych a štylisticky bravúrnych výkladov o historickom odkaze a aktuálnosti diela našich vierozvestov Konštantína-Cyrila a Metoda má ucelenú kompozíciu k sebe patriacich a k jednému cieľu smerujúcich čiastkových tém a konkretizuje ho podnázov publikácie (Úvahy k cyrilo-metodskému jubileu). Jubileum ich príchodu na naše územie (r. 863) v budúcom roku je pre našu Cirkev, všetky kresťanské cirkvi na Slovensku a našu kultúru osobitne príležitosťou aj záväzkom.

V publikácii nejde len o „úvahy" v prvotnom zmysle slova. Autorovo „uvažovanie" sa v nijakom prípade neobmedzuje konvenciami diskurzívnych žánrov, neviaže sa len na faktografickú pravdivosť, pramennú vierohodnosť či tlmočenie preverených historiografických poznatkov. V Judákovom podaní sa historická látka v každej z čiastkových tém mení na precítenú kultúrnohistorickú esej, ktorá sa - pri zachovaní prísnej faktografickej základne - vzpína až do zanietených apelatívnych polôh, ktoré sú obohatené trefnými analógiami z časovo veľmi vzdialených vekov a ktoré vrcholia priamymi výzvami na zachovanie dedičstva, teda tých hodnôt, ktoré sú pre našu a európsku kultúru najvzácnejšie a dnes aj najohrozenejšie.

Autor vie a vie vysloviť o výdobytkoch, krízach a stratách hmotnej i duchovnej kultúry (ktorej základy kládli vierozvestovia v 9. storočí) viac ako „kultúra" sama, pretože ju hodnotí z pozície najvyššej formy ľudského snaženia - z pozície duchovnosti. V nej nachádza diecézny pastier a národný historik zaujatý za stabilitu a rozvoj duchovného a mravného života slovenských veriacich nádejné riešenia a dôvody na optimizmus. Judákov výklad nie je letargickým konštatovaním stavu, ale aktívnym objavovaním slabých i perspektívnych miest v stratégii boja o mravného a kultúrneho človeka, je hľadaním možností obnovy a regenerácie spoločnosti a spoločenstiev veriacich i neveriacich. Táto cesta je oddávna vyznačená obetou, ktorú priniesli nepochybne v špecifickej podobe už prví vierozvestovia a na vlastnom tele zopakovali viaceré generácie, naposledy naši najlepší kňazi a biskupi pred polstoročím - ako je to zrejmé napríklad z kapitoly Utrpenie pri šírení dobra. Túto cestu posväcuje viera ako dar i tradičná zbožnosť (kapitoly: Úcta k liturgii, Viera, ale aká) a v rovine psychologickej dôvera opierajúca sa o pozitívnu skúsenosť (kapitoly: Naša budúcnosť, Nitriansky chválospev). Základný autorov postoj k životu a budúcnosti vyrastá z takto odôvodnenej viery a spočíva na dôvere - dôvere v utajené sily národa, raz už pred vekmi pokrsteného a už na počiatku jeho produktívnych dejín zaliateho blahodarnou vlahou prvotnej kresťanskej inkulturácie. V tomto zmysle sa rozvážny pastier dnešného evidentne zmäteného a váhajúceho stáda, nitriansky biskup, jeden zo slovenských veľpastierov, neobáva budúcnosti a už vôbec sa neľaká prítomnosti čo ako zmietanej horúčkami konzumizmu i otvoreného neverectva. Aj pre túto ostatnú kategóriu rodákov vytrvalo hľadá príklady obnovy a regenerácie a nachádza ich v dejinných udalostiach, v živote a utrpení vzácnych osobností, v mučeníkoch, v činnosti obetavých rehoľných i laických spoločenstiev, ktoré vedome alebo aj spontánne plnili v minulých storočiach u nás odkaz vierozvestov a formovali našu civilizáciu. Ako zasvätený historik uvádza celý prúd pozitívnych zistení a námetov z našich dejín a ponúka ich súčasným ľuďom ako bezpečnú cestu obnovy, lebo ona je možná iba v návrate k životodarným koreňom.

Tu hrá mimoriadnu úlohu patriotizmus vyplývajúci z poznania svetlých období našich národných dejín, ktorý sa môže stať jedným z najdôležitejších východísk z mravnej biedy - áno, aj z mravnej biedy celej súčasnej Európy! Pretože bez kresťanského základu vytvoreného Božou rukou u nás pred viac ako tisíc rokmi každé spoločenstvo, aj to najpyšnejšie, sa rozpustí v kalužiach nihilizmu a konzumizmu na bezfarebnú hmotu.

BLAŽEJ BELÁK

Prvý slovenský prezident Jozef Tiso

(* 13. 10. 1887 † 18. 4. 1947)

125 rokov od narodenia

IVAN ŠTELCER

Ako došlo k povstaniu?

(Pokračovanie z 5. strany)

Slovenskú armádu začalo organizovať 400 dôstojníkov, ktorí boli vychovaní v československom duchu.

Slovenský národ sa na armádu pozeral s rešpektom a s obdivom a zazdalo sa, že medzi obyvateľstvom a armádou, vojakmi panuje úplná zhoda a že štát má v slovenskej armáde plnú podporu.

Tak na slovenskú armádu hľadelo aj čs. exilové ministerstvo obrany, keď na porade 12. 3. 1943 uvažovalo o možnosti získať slovenskú armádu pre čs. zámery, lebo bolo presvedčené, že armáda sa stane oporou Tisovho režimu, že starší dôstojníci sa uspokojili s vysokými hodnosťami a mladí sú vychovaní v slovenskom duchu s perspektívou vyniknúť a tým sa im črtala len celkom zanedbateľná, prakticky žiadna nádej preniknúť do slovenskej armády.

Londýnski generáli však nevzali do úvahy, že narýchlo povyšovaným dvadsaťpäťročným kapitánom, tridsaťpäťročným podplukovníkom a plukovníkom je pohodlný život v parádnych uniformách, s tučnými príjmami, oveľa viac ako štát, ktorý im tieto hodnosti tak štedro rozdával.

Pokiaľ mal Slovenský štát vyhliadky vojnu s Nemcami vyhrať, pokiaľ Nemci bleskovo porážali jednu armádu za druhou, honosili sa v parádnych uniformách.

Keď sa však vojnové šťastie obrátilo a Nemci museli skracovať front, ustupovať a stíhala ich porážka za porážkou, prichádzali veľmi rýchlo na to, že Slovenská republika nebude na strane víťazov, ale na strane porazených, ako ich o tom informovalo čs. vysielanie londýnskeho rozhlasu BBC, a že budú kruto platiť za služby režimu Slovenského štátu. Preto uvažovali, ako sa v očiach budúcich víťazov rehabilitovať. Naskytla sa im možnosť hlásiť sa na front, prebehnúť na druhú stranu a tam bojovať popri Červenej armáde.

Príležitosť sa naskytla, keď v januári 1943 generál Jurech na Kaukaze vyjednával so sovietskymi vojenskými činiteľmi prechod celej Rýchlej divízie na stranu Sovietov.

Keď malo dôjsť ku prechodu, slovenské vojsko začalo strieľať na čakajúcich sovietskych vojakov a spôsobilo im ťažké straty.

Naši fičúrski dôstojníci nemali chuť bojovať v zablatených zákopoch a vystavovať sa nepriateľským guľkám, a to najmä po tom, čo sa dozvedeli, že 2140 vojakov a 41 dôstojníkov, ktorí 30. 10. 1943 prešli pri Melitole -Kachovke na sovietsku stranu a v čs. armáde dostalo sa im prijatia, aké uviedlo hlásenie britského zahraničného úradu z 30. 10. 1944: „Všetci príslušníci slovenskej brigády, čo dezertovali k Rusom, aby sa pripojili k čs. jednotkám v ZSSR, boli pozbavení hodností a degradovaní za obyčajných vojakov z príkazu ministra čs. národnej obrany generála Ingra“.

Nastalo vytriezvenie, panika, ale aj snaha uniknúť degradácii za každú cenu i za cenu veľkolepej zrady vlastného štátu, vlastného národa. A to nie z lásky k Benešovi, nie z túžby po predmníchovskej republike, z úsilia o porážku Nemcov a víťazstvo Červenej armády, ale pud sebazáchovy a túžba podržať, prípadne ešte získať vysoké vojenské hodnosti viedla ku zrade vlastného národa a štátu, ktorému prisahali vernosť.

Vo februári 1944 ppl. Ferienčík, D. Kiss a J. Golian poslali „čs. vláde“ v Londýne list, v ktorom Benešovi navrhli prevrat proti Slovenskej republike, len potrebovali na to veliteľa. Navrhli zaňho plukovníka Imru.

Imro, za prvej ČSR presvedčený autonomista, bol pre Londýn neprijateľný. Po štyroch týždňoch Beneš a Ingr vymenovali ppl. Jána Goliana za veliteľa čs. vojska na Slovensku. Golian v predmníchovskej ČSR bol len nadporučíkom. Pre „čs. vládu“ bola to udalosť prvoradého významu a veľký prísľub do budúcnosti, lebo boli presvedčení, že vojaci sa do politiky nerozumejú a dajú sa ľahko zmanipulovať.

Radosť bola nesmierna, lebo len armáda mohla udržovať Slovenský štát pri živote.

Nakoľko však armáda (jej čs. orientovaný zbor) sa stala povoľným nástrojom nepriateľov slovenskej štátnosti, štát sa stal obeťou násilníkov, ktorým bol tŕňom v oku. A práve toto robí zradu dôstojníkov slovenskej armády takou čiernou a ohavnou. Jednou rukou prisahali vernosť Slovenskému štátu a druhou mu kopali hrob. Bez morálnej korupcie v armáde by nebolo došlo k ozbrojenému vystúpeniu proti vlastnému štátu. Husák, Novomeský, Schmidke, Lettrich, Ursíny, Josko, Šrobár, Beharka, Kapinaj a Kvetko by si bolo mohli zodrať podrážky od schôdzok a diskusií (v Bratislave, v Bytči v Čremošnom atď.), nikdy by neboli nič docielili.

Menovanie Goliana za veliteľa odboja priniesol zo Švajčiarska Rudolf Fraštacký, partizán v hodvábnej košeli. Menovací dekrét dostal skôr do rúk Husák ako Golian, a Husák menovanie predbežne zadržal a začal si počínať, akoby Beneš poslal dekrét jemu, prípadne SNR, aby tá dekrét odovzdala Golianovi. Husák a Novomeský si dali zavolať Goliana a 27. 4. 1944 mu oznámili, že SNR a cez ňu aj prezident ho poveruje funkciou „veliteľa pozemných akcií“ domáceho odboja. Neskúsený Golian naletel na podfuk.

Podobné poverenie dostal aj od Šrobára a aj od Krátkeho, spojky medzi Benešom a Slovenskom.

Golianovo poverenie dlho nezostalo utajené, pomaly o ňom čvirikali aj vrabce na streche, a tak sa ku Golianovi hlásili čechoslovácky, „demokraticky“ založení dôstojníci, ktorí si tak snažili zachraňovať za Slovenského štátu ľahko nadobudnuté šarže. Na spoluprácu sa prihlásil aj minister národnej obrany generál Čatloš, ktorý s Golianom udržiaval čulé styky. Londýnska „vláda“ sa tejto spolupráce desila, ale odbojári ju uchlácholili, že Čatloša nechajú zohrať úlohu murína, a preto sa s tým uspokojili a o tom informovali aj britskú vládu.

Za spolupráce s Čatlošom dali sa aj vypracovať ďalekosiahle akcie priamo pod nosom slovenských úradov, ktoré o tom nič nevedeli, alebo lepšie povedané, nič nechceli vedieť.

Niekedy v prvej polovici júla 1944 odbojári okolo Goliana poslali do Londýna plán vojenského vystúpenia v dvoch variantoch, ofenzívny a defenzívny.

Podľa ofenzívneho plánu, vypracovaného Čatlošom, najprv sovietske vojská podniknú predstieraný útok smerom na Dukliansky a Lupkovský priesmyk, ten slovenská armáda odrazí, čím získa dôveru Nemcov a Maďarov.

Potom Červená armáda zaútočí na Užocký priesmyk proti Maďarom a začne ofenzívu smerom na Krakov. Kým nemecké a maďarské vojsko bude upútané na obranu v týchto úsekoch, slovenská armáda otvorí Dukliansky a Lupkovský priesmyk, pomôže Červenej armáde rýchlo postúpiť cez Slovensko až na južné a západné hranice Slovenska. Slovenská armáda uskutoční politickú revolúciu, odstráni nežiaduce osoby z vedenia štátu, zavedie vojenskú diktatúru, Maďarom vyhlási vojnu. Slovensko si musí svoju budúcnosť zaistiť nezávisle od česko-slovensko-sovietskej zmluvy, ale v súlade so záujmami Sovietov.

Golianova skupina odvrhla politickú časť plánu, osvojila si ba vojenskú časť, t. j., otvorenie karpatských priesmykov a rýchly postup Červenej armády cez Slovensko, kým sa Nemci nespamätajú. Toto bol tzv. ofenzívny Golianov variant.

Keby sa spojenie s Červenou armádou nedalo uskutočniť a Nemci by Slovensko obsadili skôr než Červená armáda prejde cez Karpaty, začne sa uskutočňovať druhý, defenzívny variant plánu. Slovenské vojsko sa sústredí do obranného trojuholníka Zvolen - Banská Bystrica - Brezno nad Hronom a bude sa tam brániť až do príchodu Červenej armády.

Ingr a jeho poradcovia plán prijali, predložili ho britským a sovietskym úradom so žiadosťou, aby jeho uskutočnenie podporili.

Kým sa v lete 1944 pripravovalo vojenské vystúpenie slovenskej armády, z Ukrajiny zhodení partizáni začali vojenské vystúpenie uskutočňovať po svojom. Ničili mosty, tunely, železničné trate, ktoré nikto nestrážil, robili výpady do dedín a mestečiek. Vojenskí dôstojníci a žandári poskytovali im informácie, zakrývali ich zločiny a klamlivými hláseniami podvádzali bratislavské úrady o skutočnej situácii.

Partizánom samozrejme narástli rohy, stávali sa stále smelšími, začínali sa dopúšťať výčinov, ktoré domáci spojenci už nemohli zatajovať, ako vykoľajenie vlakov, zatarasenie tunelov, prepady a vraždy slovenských a nemeckých občanov, ľudáckych pracovníkov. Zásahy proti nim sa sabotovali.

Golianovmu vojenskému veleniu činnosť sovietskych partizánskych oddielov na strednom Slovensku nebola po vôli, rovnako politickému vedeniu v SNR Husák si sťažoval na nedočkavosť partizánskych skupín, ktoré nechceli počúvať domácich komunistov a odbojárov a zmarili masové nasadenie slovenskej armády v koordinácii s Červenou armádou.

SNR 4. 8. 1944 na tretí pokus poslala do ZSSR delegáciu, pozostávajúcu zo Schmidkeho a Ferienčíka, aby pripravila vojenské vystúpenie slovenskej armády so Sovietskym zväzom.

Kým sa však delegácia dostala do kontaktu so sovietskym vedením a mohla dojednať koordináciu operácií vojenského vystúpenia slovenskej armády, došlo k udalosti, ktorá urýchlila predčasné vojenské vystúpenie slovenskej armády, vzburu proti vlastnému štátu. Koncom augusta 1944 na rumunskom úseku východného frontu rumunskí politici a generáli, po dohode so Sovietmi, otvorili svoj úsek východného frontu, prešli na stranu Sovietov, zbavili sa nežiaducich osôb a začali bojovať proti nemeckej armáde. Preto sa nemecká diplomatická misia stala v Rumunsku zbytočná a vracala sa cez Slovensko domov do Nemecka. Diplomatické osobnosti sú podľa medzinárodného práva chránené osobitnou imunitou, ktorá je neporušiteľná aj v prípade vojny. Diplomatické misie znepriatelených krajín sa vracajú domov cez neutrálne územie. Tak tomu bolo aj v prípade misie z Rumunska. Táto diplomatická misia sa vracala 27. 8. 1944 cez Slovensko do Berlína. Skladala sa z 28 osôb, prevažne civilov, žien a detí. Sprevádzali ju štyria ozbrojení príslušníci zbraní SS ako bezpečnostná stráž. Železničiari si vo Zvolene všimli ich prítomnosť, oznámili to partizánskemu veliteľstvu v Sklabine. Partizánski velitelia Veličko, Ljach a Bacílek nariadili misiu zneškodniť.

Vojaci v Turčianskom sv. Martine neboli týmto plánom nadšení, lebo sa obávali odvety zo strany Nemcov a ppl. Perko, ktorý spolupracoval s Golianom, mal od neho príkaz, aby zabránili provokáciám, ktoré by Nemcov mohli upozorniť na prípravu povstania. Ppl. Perko poveril npor. Kuchtu, styčného dôstojníka s partizánmi v Sklabine, aby prípad nejako „vyriešil“. Kuchta šiel na nádražie. Vlak, ktorý došiel o 21.22, tam už stál. Nemci boli v nádražnej kancelárii, kde im prednosta stanice v prítomnosti za železničiara prestrojeného partizána Surkova, vysvetľoval, že vlak nemôže ísť ďalej, lebo partizáni prerušili trať severne od Turčianskeho sv. Martina. Aby sa situácia javila vierohodnejšia, žandári dali vyhlásiť poplach, hoci letecké nebezpečenstvo nehrozilo. Kuchta sa obrátil na pluk. Ottu a ponúkol mu prenocovanie v kasárňach pod ochranou slovenského vojska. Na chodbu postavili stráž automatčíkov. Plukovník Otto sľubu uveril, lebo bol prvým vojenským poradcom pri tvorení slovenskej armády na Slovensku. Potom ppl. Perko šiel do Sklabine za starším leitenantom (npor.) Veličkom a tam sa mu naskytol groteskný obraz: podplukovník slovenskej armády prosí nadporučíka cudzej armády a keď ho neuprosil, prijal od neho rozkaz na likvidáciu vojenskej misie, i keď si uvedomoval, že to ponesie nedozerné následky. Sám priznáva, že splnenie Veličkovho rozkazu bude znamenať nemecké odvetné opatrenie a tým riskuje úspech vojenského vystúpenia Slovenskej armády.

Perko likvidáciu vojenskej misie zveril Kuchtovi. Ten sa vybral za Letkom, zobrali 40 automatčíkov a strategicky ich rozostavil na nádvorí kasární.

Dňa 28. 8. 1944 o 6.00 Nemcov zobudili, že ich odprevadia na vlak. Keď boli na nádvorí, vyzvali ich, aby zodvihli ruky hore. Nato jeden zo štyroch Nemcov, ktorí boli ozbrojení, siahol po pištoli, na čo všetkých Nemcov do jedného zastrelili.

Martinská masakra mala svoju krvavú reprízu aj v Banskej Bystrici. Dňa 25. 8. 1944 prezident Dr. Tiso vymenoval generála Turanca za vrchného veliteľa pozemného vojska. Turanec ako človek oddaný myšlienke slovenskej štátnosti mohol ešte v poslednej chvíli prekaziť zámery sprisahancov, preto z jeho príchodu do B. Bystrice mali strach a docielili u Čatloša, aby oddialil jeho príchod do B. Bystrice, čo sa aj stalo. Partizánsky veliteľ ppl. Jegorov a viacerí zradní dôstojníci naliehali na Goliana, aby Turanca dal zaistiť a vydal ho, ak už nie živého, tak aspoň mŕtveho, partizánom. Práve tak ako v Martine, aj v Banskej Bystrici vyšší slovenský dôstojník poslúchol rozkaz nižšieho cudzieho dôstojníka.

Na celej veci je najhroznejšie a najtragickejšie to, že generálovi Turancovi mohol Golian ďakovať za to, že ho proti vôli ministra národnej obrany generála Čatloša vybral za náčelníka svojho štábu, aj keď Čatloš namietal, že Golian je čechoslovák a má za ženu Češku. Ale Turanec mu stopercentne dôveroval, lebo bol tichý, dobrý pracovník.

Golian sa Turancovi odmenil len nízkou podlosťou. Poveril kpt. Hanusa, aby Turanca hneď po pristatí lietadla zaistil. 29. 8. 1944 ráno generála Turanca zaistili, poviazali mu ruky a na priamy Golianov rozkaz ho odovzdali Jegorovovým partizánom na Prašivej, odkiaľ ho odvliekli do ZSSR, neskôr ho odsúdili na doživotie a v Leopoldove vo väzení zomrel.

Večer 29. 8. 1944 sa situácia dostala do kritického vyvrcholenia. Pod náporom udalostí Slovenská vláda bola prinútená na to najnepríjemnejšie opatrenie - pozvať nemecké vojsko, aby navieedlo poriadok. Toto rozhodnutie oznámil verejnosti minister národnej obrany generál Čatloš o 19.00 hod. večer. Súčasne s jeho prejavom odbojové zložky začali druhý, defenzívny variant ozbrojeného vystúpenia.

Skôr než sa odbojári mohli ujať šafárenia v Banskej Bystrici, bolo treba odstrániť na veliteľstve pozemného vojska Slovenskej republike verných dôstojníkov. Išlo o plukovníkov Ondreja Zverinu a Viliama Kanáka. Títo dvaja prišli do Banskej Bystrice krátko pred 29. 8. 1944. Plukovník Zverin v neprítomnosti generála Turanca úradoval ako veliteľ pozemného vojska. Netrvalo dlho, aby Zverin a Kanák videli, že okolo Goliana sa pohybuje skupina podozrivých indivíduí. Popoludní 29. 8. 1944 plukovník Kanák zbadal medzi nimi českého dôstojníka, o ktorom vedel, že bol roku 1939 poslaný do Protektorátu. Dal ho zatknúť. V jeho aktovke sa našla podrobná dokumentácia o pripravovanom protištátnom vojenskom vystúpení. Polapený vtáčik nebol nikto iný ako Jaroslav Krátky, Benešov emisár a Ingrov styčný dôstojník.

Krátko na to dolapili aj ďalšieho čechoslováckeho kuriéra, Rudolfa Fraštackého, u ktorého tiež našli usvedčujúci materiál. Kanák a Zveril chceli zakročiť, ale budovu pozemného veliteľstva, kde sa títo zdržovali, prepadli Miro Vesel, mj. Milan Vesel, stotník Milan Polák, npor. Oskár Lichner a asi 30-40 vojakov a poddôstojníkov, ktorí plukovníkov Zverinu a Kanáka zastrelili a krvavý puč sa rozbehol.

Plukovník Miro Vesel udáva, že ppl. generálneho štábu Golian sa zo začiatku zdráhal zúčastniť vzbury, ale po dlhom váhaní a prehováraní sa konečne pridal ku vzbure podnietenej plukovníkom Mirom Veselom.

Miro Vesel ďalej uvádza, že po obsadení budovy pozemného veliteľstva nevedel, čo má robiť, a preto šiel s dôstojníkmi čechoslováckeho zamerania na Donovaly, kde v Nábělkovej chate býval MUDr. Vavro Šrobár. Zazvonil a keď z vily vyšla stará žena, požiadal ju, aby zobudila Dr. Šrobára. Ten potom v spodkoch prišiel a Miro Vesel ho informoval, že na veliteľstve druhej divízie v B. Bystrici uskutočnili vzburu a požiadal ho, aby napísal výzvu na vypuknutie povstania.

Keď Miro Vesel v skorých ranných hodinách 30. 8. 1944 zazvonil na dvere Nábělkovej chaty v Donovaloch, Dr. Šrobár bol zmätený, triasol sa ako osika, myslel si, že pre neho prišlo Gestapo. Taký bol vyľakaný, že nebol schopný nič skoncipovať. Keď Miro Vesel naliehal, že predsa nejaké vyhlásenie musia v rozhlase urobiť, ani vtedy sa nebol schopný sústrediť na to, aby niečo napísal, a preto sa na napí-

sanie vyhlásenia povstania podujal jeho zať, Čech Ludvik Nábělek, ktorý ho napísal v mene predsedníctva ústredného revolučného výboru a vyzýval v ňom vojsko, ba aj celý národ, do boja proti Nemcom.

Výzvu na povstanie v banskobystrickom rozhlase prečítal Jozef Styk, ale namiesto predsedníctva ústredného národného výboru povedal, že obnovenie ČSR sa vyhlasuje v mene slovenského národného výboru. Styk bol členom SNR, ale vyzýval na odboj v mene neexistujúcej odbojovej organizácie.

Na veliteľstve pozemného vojska bol aj zakladateľ SNR, ktorý naliehavé rozkazy podpisoval Ján Golian, ktorého SNR vymenovala za veliteľa odboja, no ani jeden sa neodvážil opraviť Nábělkovu proklamáciu, lebo za ňou stál Šrobár a Beneš.

V mene armády za Goliana výzvu na povstanie prečítal Miro Vesel, lebo Golian bol nervózny a táral nezmysly.

Keď štátne orgány odhalili odbojovú činnosť skupiny okolo Vavra Šrobára, minister Mach odložil vec ad acta. Šrobárovi len odkázal, že ho bude musieť dať zaistiť, ak neprestane v protištátnej činnosti. Prestrašený „hrdina SNP“ Šrobár odišiel z Trenčianskych Teplíc a ukrýval sa na chate Ludvíka Nábělka na Donovaloch, kde ho zastihol puč proti Slovenskej republike.

Vypuknutie tzv. SNP prekvapilo tak domácich osnovateľov (Husáka, Novomeského, Lettricha, Ursinyho, Joska, Šrobára atď.) ako aj Beneša a jeho tzv. vládu, ktorí ho považovali za vec niekoľkých dôstojníkov a označili ho za vzburu, revoltu proti slovenskej vláde.

Pod názvom Revolt in Slovakia 6. 10. 1944 „čs. vláda“ podala britskej vláde memorandum a samozrejme nepriznala, že na to nebola pripravená, ale že to ona vyvolala.

O úspechu revolty si nerobila veľké ilúzie, majúc na zreteli osud poľského povstania vo Varšave, kde 1. 9. 1944, keď sovietske vojská pod velením renegáta poľskej národnosti maršala ZSSR Rokosovského sa priblížili k Varšave,(boli v predmestí Praga) na výzvu Sovietov povstali, zmocnili sa skoro celého hlavného mesta , ale Červená armáda, ktorá sa nachádzala na predmestí Varšavy-Praga, sa nečinne pozerala, ako Nemci krvavo potlačili poľské povstanie, vedené generálom Borom Komorovskim a až po potlačení povstania Červená armáda zahájila proti Nemcom ofenzívu.

Londynári sa nazdávali, že revolta je vedená v čechoslováckom duchu, o čom ich presviedčalo vyhlásenie slovenského vojska za súčiastku čs. armády, že pod vedením Vavra Šrobára bola obnovená ČSR.

Ale keď 2. 9. 1944 dostal Beneš deklaráciu SNR, v ktorej SNR vyhlásila, že hovorí v mene slovenského národa, čím odmietala koncepciu jednotného národa československého; že sa vyhlasuje za jediného predstaviteľa slovenského národa, čím toto právo vlastne odopiera čechoslovákom slovenského pôvodu, spojeným s Benešom; že preberá všetku moc na Slovensku, ktorú si pripisoval Beneš; že sa pomer Čechov a Slovákov nepovažuje za vyriešený, že sa vôbec nezmieňuje o „londýnskej vláde“ a Benešovi, že sa vyslovuje len o slovenskej armáde, hneď vytriezvel. Beneš o prijatí deklarácie vôbec neinformoval „vládu, štátnu radu“ ani najbližších spolupracovníkov, lebo mu to nehralo do karát. Pre Beneša to bola trpká pilulka, a preto sa medzi ním a revoltou v Banskej Bystrici rozpútal neľútostivý súboj o prvenstvo. Nevedeli, kto koho má pozdraviť, či revoltujúci Beneša, alebo Beneš revoltujúcich. Po dlhšom vyčkávaní sa k tomu predsa podvolili banskobystrickí odbojári, keď na návrh Šrobára, že by sa predsa len slušalo pozdraviť „ ústavného prezidenta“, uzniesli sa poslať pozdravné posolstvo Stalinovi a Benešovi, ale ich vôbec nenapadlo poslať pozdravné posolstvo aj Roosweltovi a Churchillovi. Beneš, ktorý im potom zaslal posolstvo prostredníctvom rozhlasu BBC, podľa Husáka „bojujúce Slovensko“ nielen sklamal, ale roztrpčil, lebo sa nielen nezmienil o SNR, ale všetky zásluhy za vypuknutie revolty pripisoval sebe a dôstojníkom, čo do Londýna poslali povstalecké plány, kde ich schválili, nechali realizovať, čo práve prebieha.

Britský veľvyslanec pri „vláde ČSR“ vyhľadal Beneša, no bol veľmi prekvapený jeho pesimistickými výhľadmi na úspech revolty, ktorej pripisoval len vojenský, a nie politický význam. Vojenskú pomoc nežiadal, ba jej neposkytnutie vopred ospravedlňoval. Svoje sklamanie nad stanoviskom slovenských „povstalcov“ nedokázal zakryť, vyhlasujúc, že kolaboranti budú prísne a krvavo potrestaní.

Podľa všetkého, Beneš by bol býval najradšej, keby Nemci revoltu čo najskôr zlikvidovali, lebo sa obával o svoje postavenie v prípade, že sa revoltujúci pri moci udržia až do príchodu Červenej armády.

Nemci sa s likvidáciou revolty na Slovensku neponáhľali. Boli by ju mohli zlikvidovať počas 14 dní, ale im hlavne išlo len o zabezpečenie trate zo Žiliny na východné Slovensko, o zabezpečenie vojensky dôležitých závodov a objektov ako zbrojoviek v Starej Turej, v Dubnici, v Považskej Bystrici, leteckej továrne v Trenčianskych Biskupiciach a v Nitre, o veľké zásoby benzínu v Novákoch, v Zemianskych Kostoľanoch a v Tvrdošíne ako aj o sklad zbraní v Poprade a v Ružomberku, kde bolo uskladnených vyše 1000 delostreleckých lafiet.

Nakoľko „povstanie“ bolo záležitosťou niekoľkých dôstojníkov čechoslováckeho zamerania a politických oportunistov, medzi ktorými dochádzalo ku sporom a nedorozumeniam, pospolitý ľud a prostí vojaci boli do povstania vohnaní, vsotení, ich postoj k udalostiam bol apatický a pasívny.

„Povstanie „ nevzniklo z vôle národa, spontánne a všeobecne, ale bolo vyvolané vzburou niekoľkých ctižiadostivých a karieristicky založených dôstojníkov, nebolo skoordinované so sovietskym a partizánskym vedením, ba ani vystúpenie jednotlivých jednotiek nebolo zladené, a tak niet divu, že skoro bolo zlikvidované. O jeho priebehu objektívne sa zmieňuje veliteľ britskej misie pri slovenskom hlavnom stane generála Goliana. major J. Sehmer, ktorý zo Slovenska poslal do Londýna niekoľko hlásení. Major bol špeciálne vycvičený na záškodnícku činnosť v tyle nepriateľa, bol veľmi priateľsky naklonený k ľuďom i k ZSSR, ktorý považoval za úprimného spojenca. Jeho postrehy sú objektívne a poskytujú obraz o dianí na povstaleckom území. Píše: „Na území, ktoré kontrolujú slovenské vojenské jednotky, je vidno, že vojna do hospodárskeho života na Slovensku zasiahla len v nepatrnej miere. Okrem obmedzeného zásobovania kožou, kvalitnými látkami a benzínom, a okrem nedostatku čaju, kávy a čokolády, nijakých iných nedostatkov niet. Strava je výborná a pivo, svetlé i čierne, je dobré a v hojnosti. Až sa Zvolen udrží, bude tu dosť potravín, aj keby došlo k dlhšiemu obliehaniu. Oficiálny kurz je 40.-Ks za dolár. Kilo chleba stojí 2,80 Ks, a robotník v továrni zarába asi 1.700.-Ks mesačne.

Pravidelné vojenské útvary v úseku Zvolen - B. Bystrica a Brezno nad Hronom nepredstavujú výkvet slovenskej armády. Pozostávajú hlavne z rezervistov, z personálu dôstojníckych škôl a majú sklon k nestálosti, keď vidia približovať sa nemecký tank alebo pancierový voz, týmito sklonmi k nestálosti pred nemeckými tankami sa vysvetľujú bezhlavé úteky povstaleckej armády, len čo sa objavili nemeckí vojaci. Nemecké jednotky na východnom Slovensku smelým zásahom odzbrojili dve slovenské divízie - cca 20000 mužov - hoci odzbrojovaní mali 15-20 násobnú početnú i materiálovú prevahu Nie menej názorný je výkon malej skupiny nemeckých vojakov - necelý prápor Schäffer, ktorý 30. 8. 1944 odzbrojil silnú levočskú posádku, 31. 8. bez boja vytlačil povstalcov z Kežmarku, 1. 9. z Popradu, 4. 9. z Liptovského Mikuláša, 5. 9. z Ružomberka, pričom povstalci za sebou zanechali nezničené sklady zbraní a streliva, v Ružomberku vyše 1000 delostreleckých lafiet.

Priestor v tomto úseku je vynikajúco spôsobilý na obranu. Na každom úseku jediný, bezprostredný prístup do centra odporu (B. Bystrica) ide cez úzke údolia, v ktorých sa urýchlene, ale veľmi účinne budujú opevnenia v prvej, druhej, tretej, štvrtej línii, na čo používajú nemeckých civilistov z oblasti Handlovej a akiste i z okolia.

Pomer medzi partizánmi a armádou nie je zďaleka taký, aký by mal byť.

Príklad: bývalý minister národnej obrany Čatloš, ktorý nielen podrobne vedel o podzemnej činnosti v armáde, organizovanej takými ľuďmi ako napr. kpt. Krátky (spojka z Londýna), ale ju aj umožňoval, bol po svojom príchode do B. Bystrice partizánmi zaistený a odtransportovaný do partizánskeho hlavného stanu v Kyjeve, na strašnú zlosť slovenského vojska.

Čatloš cestou na povstalecké územie dal v Hlohovci posádku do bojovej pohotovosti, zo Zemianskych Kostolian telefonicky vyzval posádku v Nitre, aby sa pridala k povstaniu, v Žarnovici ho vítala trnavská posádka, v B. Bystrici z budovy veliteľstva ho dôstojníci pozdravovali, stačilo zaveliť a vojsko by bolo šlo za ním (Čatlošove pripomienky str. 28), žiaľ, musím konštatovať, že správanie a vystupovanie partizánov je veľmi špatné. Vykračujú si naduto ako kohúty na smetisku, ovešaní puškami a granátmi, hoci doteraz nevykonali nič, čo by ich oprávňovalo na takú pýchu. Tunajší ľud má opravdivý strach pred ich výčinmi a bude mať veľkú radosť, keď partizáni odtiaľto odídu.“

Miloš Gajdoš v článku „Bez legiend“ (Nové slovo č. 34/1969) píše: „ ... Do partizánskych jednotiek vstupovali aj dobrodruhovia, ktorí šli len za dobrodružstvami a sledovali osobný prospech. Svoje zhubné dielo vykonali určite aj emisári extrémnych odbojových prúdov. Najmä teroristické akcie a bezohľadné počínanie si jednotlivcov (likvidácia civilov v Hájnikoch).

V knihe „ Príspevky k dejinám SNP v Turci sa píše: „Od 21-31. 8 v Sklabine okrem štábu, nemocnice a kontrarozviedky bol i náhly vojenský súd. Za ten čas v Sklabine popravili alebo pochovali do 100 osôb (str.103).

V Zborníku SNP píše Gajdoš o likvidácii nemeckých občanov, najmä o represálii v Sklenom, kde zastrelili takmer 200 internovaných Nemcov (str. 93).

Major Sehmer ďalej píše: „ Ináč v armáde, ako aj medzi inteligenciou a v radoch sedliakov, je málo komunistického presvedčenia. Keď už nič iné, tak banditské vyčíňanie partizánov pripomína tým ľuďom, čo sa zahrávajú s komunizmom, aké výhody im poskytovala stará ČSR

Major Sehmer sa stýkal predovšetkým s kpt. Krátkym, dôstojníkom Benešovej výzvednej činnosti, pretože sa aj stýkal s čechoslovácky orientovanými dôstojníkmi generála Goliana. V jeho hláseniach sa tiež odráža ich čechoslovácke zmýšľanie, ale napriek tomu zaznamenáva aj pozoruhodné postrehy z vlastného pozorovania: „...na povstaleckom území som videl Tisove obrázky a obrazy v školách a v domácnostiach, pretože jednoduchí ľudia nepokladali Tisu za zradcu“, a tiež vyslovuje obdiv nad hospodárskym blahobytom Slovenska, na ktorom vzdor vojny nie je nedostatok potravín a iných materiálov.

Velenie povstania nezvládlo úspešne čeliť nemeckým vojskám, vyhovárajúc sa na nedostatok zbraní. Vojakom však nechýbali ani tak zbrane ako odhodlanie, že ide o správnu vec.

Povstalci vo Varšave boli zďaleka menej vyzbrojení a proti nim Nemci použili dobre vyzbrojených frontových vojakov, boj sa odohrával v tyle frontu, a predsa mnohonásobnej prevahe odolávali 63 dní.

Je síce pravda, že na naliehavé výzvy im ZSSR dodal len 2000 pušiek, 900 samopalov, 200 guľometov, 150 protitankových pušiek, 500000 nábojov pre pušky a guľomety, 3000 nábojov pre samopaly, čo pre 60000 povstalcov bolo málo, ale aj tak povstalci disponovali značnou výzbrojou, ktorú po potlačení povstania ukoristili Nemci (Prečan: Nemci a Slovensko 1944). „Podľa hlásenia nemeckého veliteľa na Slovensku v bojoch na západnom a strednom Slovensku nepriateľ stratil 4000 mŕtvych, 15000 zajatcov, ukoristili sme 2 pancierové vlaky, 267 lietadiel (z toho 63 použiteľných), 104 tankov (skoro všetky v boji zničené), 309 diel, z ktorých úplne vyzbrojili oddiel ťažkého delostrelectva 14. SS divízie granátnikov, vyše 800 motorových vozidiel, veľké množstvo pechotných zbraní, veľké sklady so zásobami munície, potravín, pohonných hmôt, výzbroje, a okrem toho 94 rušňov a 2000 železničných vozňov.

Dňa 27. októbra 1944 Nemci bez boja obsadili Banskú Bystricu, keď predtým sa vedenie povstania rozutekalo, jedni do hôr, vládna delegácia odletela na Podkarpatskú Rus, generála Viesta a generála Goliana Nemci zajali v Bukovci, kde sa v jednom dome skrývali na povale v kope sena.

Nepodarilo sa im odletieť, lebo slovenskí vojaci im zapálili lietadlo, ktorým chceli ujsť ako českí ministri. Keď generál Viest chcel nasadnúť do lietadla, uspokojoval vojakov slovami: „Ja sa poháľam pre pomoc, dočkajte, pomoc iste príde!“

Nato vojaci lietadlo podpálili so slovami: „Ak my máme čakať na pomoc, dočkajte si ju aj vy spolu s nami!“

O osude oboch generálov sa dozvedáme z knihy W. Venohra na str. 307 „Mnohí priatelia, príbuzní, ctitelia generálov Goliana a Viesta, napr. Dušan Viest, synovec Rudolfa Viesta, sa odvolávajú na listy a ústne odkazy, podľa ktorých Golian a Viest boli r. 1945 v nemeckom tábore vojenských zajatcov v Eberswalde. Tu padli do rúk Rusov. Tí ich odvliekli do ZSSR, kde ich internovali v tábore nútených prác, kde začiatkom päťdesiatych rokov zomreli.

IVAN ŠTELCER

KULTÚRA
dvojtýždenník závislý od etiky
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o. – Adresa vydavateľstva a redakcie: Sološnická 41, 841 04 Bratislava. Tel./fax: 02/654 12 388.

Predseda redakčnej rady: *Július Binder* – Šéfredaktor: *Teodor Križka*. – Cena jedného čísla je 1,20 € – Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrosso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty alebo e-mail: ganisinova.renata@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P.O.BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo EV 757/08. – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky. Nevyžiadané rukopisynevraciame. – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – internetová stránka a archív Kultúry: www.kultura-fb.sk – Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR. – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

GRZEGORZ KUCHARCZYK

Ťažké dejiny katolicizmu v Anglicku (2)

Mučenícka smrť Tomáša Morusa, biskupa Jána Fišera a viacerých kartuziánov bola veľkým osobným svedectvom viery. Avšak ani v 16. storočí v Anglicku nechýbali vynikajúce svedectvá vernosti viere otcov, ktoré mali spoločenský rozmer. Najdôležitejšie z nich boli tzv. Púť milosti roku 1536 a veľké povstanie v západných provinciách roku 1549. Do akej miery bol antikatolicizmus v Anglicku dielom štátu, do takej miery bola obrana katolicizmu v Anglicku v 16. storočí doslova dielom ľudu.

Púť milosti

Povstanie roku 1536 na západe kráľovstva Henricha VIII. bolo prvou reakciou katolíckeho obyvateľstva na kráľom zničený rehoľný život na ostrove. Povstalci, z veľmi veľkej časti sedliaci, pomenovali svoje hnutie Púť milosti (Pilgrimage of Grace), čím chceli zdôrazniť, že ich hlavným úmyslom je obrana katolíckej viery. Svoj výraz to našlo v texte petície povstalcov adresovanej Henrichovi VIII. (boli to tzv. Články z Yorku). Hneď v ich prvom bode čítame: „Likvidácia toľkých rehoľných domov, ktorá sa v súčasnosti deje, spôsobuje, že tým trpí služba Bohu a tiež mnoho obcí Tvojho kráľovstva nemá oporu, mnoho rehoľných sestier je pozbavených svojich donácií a ponechaných bez opatery - podľa nášho názoru na veľkú škodu spoločného dobra.“ Charakter svedectva mala aj prísaha zložená tisícami povstalcov 17. Októbra 1536. Znela takto: „Nezúčastňujem sa na Púti milosti z iného dôvodu, iba z dôvodu spoločného dobra, pre lásku k všemohúcemu Bohu, pre vieru v neho, pre svätú bojujúcu Cirkev a pre jej upevnenie; za zachovanie kráľa a jeho záležitostí; za očistenie šľachty a vyhnanie falošných a zlých radcov obklopujúcich kráľa v jeho súkromnej rade, ktorí vystupujú proti spoločnému dobru. Zároveň nezúčastňujem sa na uvedenej Púti, aby som hľadal vlastný prospech alebo zahubil inú súkromnú osobu. Nie pre zabíjanie, nie pre nenávisť, ale aby som premáhajúc strach a obavy vzal na seba Kristov kríž, prijal do srdca jeho vieru, aby som premohol spomenutých bludárov a ich názory.“

Na povstaleckých zástavách prevládalo zobrazenie Kristových piatich rán a prvá sloha povstaleckej piesne znela: „Ó, ukrižovaný Kriste! Nech nás tvoje rany vedú na tejto púti. A z Božej milosti nech dosiahneme predošlý pokoj a duchovné dobro.“

Na začiatku decembra 1536 bolo takmer celé západné Anglicko zachvátené povstaním. Ako sme si prečítali vo vyhlásení povstalcov, tí naivne verili, že celú vinu za zhora riadenú antikatolícku revolúciu možno pripísať zhubnému vplyvu kráľovských radcov. Verili, že keď kráľ začuje nie hlas pochlebovačov, ale hlas ľudu, prikloní sa k nemu a vo svojom kráľovstve vráti slobodu katolíckemu náboženstvu. V tomto duchu povstalci zostavili v Yorku (4. decembra 1536) petíciu

kráľovi Henrichovi VIII., ktorá mala 24 článkov. Hneď na počiatku žiadali najpodstatnejšie veci:

„Po prvé, aby sa na území kráľovstva zrušili a boli zničené bludy Luthera, Wiklifa, Husa, Melanchtona, Bucera, anabaptistov, Confessio Germaniae a iné.

2. Aby starosť o duše prináležiaca Najvyššej Hlave Cirkvi bola navrátená Rímskej

stolici - ako to bolo predtým. A tiež aby ona vysviacala biskupov.

3. Pokorne prosíme nášho najdôstojnejšieho Suveréna, aby princezná Mária (t.j. prvorodená dcéra Henricha VIII. z jeho jediného manželstva uznávaného Cirkvou s Katarínou Aragonskou - pozn. autora) bola uznaná za jedinú legitímnu dedičku trónu.

4. Aby zrušené opátstva boli znovu obnovené a aby sa im vrátili ich domy a majetky.

7. Aby bludárski biskupi a laici a celá ich sekta boli exemplárne potrestaní ohňom, a ak nie, nech sa postavia do boja proti nám.

8. Aby lord Cromwell (hlavný poradca Henricha VIII. v jeho politike boja s Cirkvou - pozn. autora) a sir Richard Richie boli spravodlivo potrestaní ako rušitelia dobrých zákonov tohto kráľovstva a ako stúpenci falošnej, bludárskej sekty...“

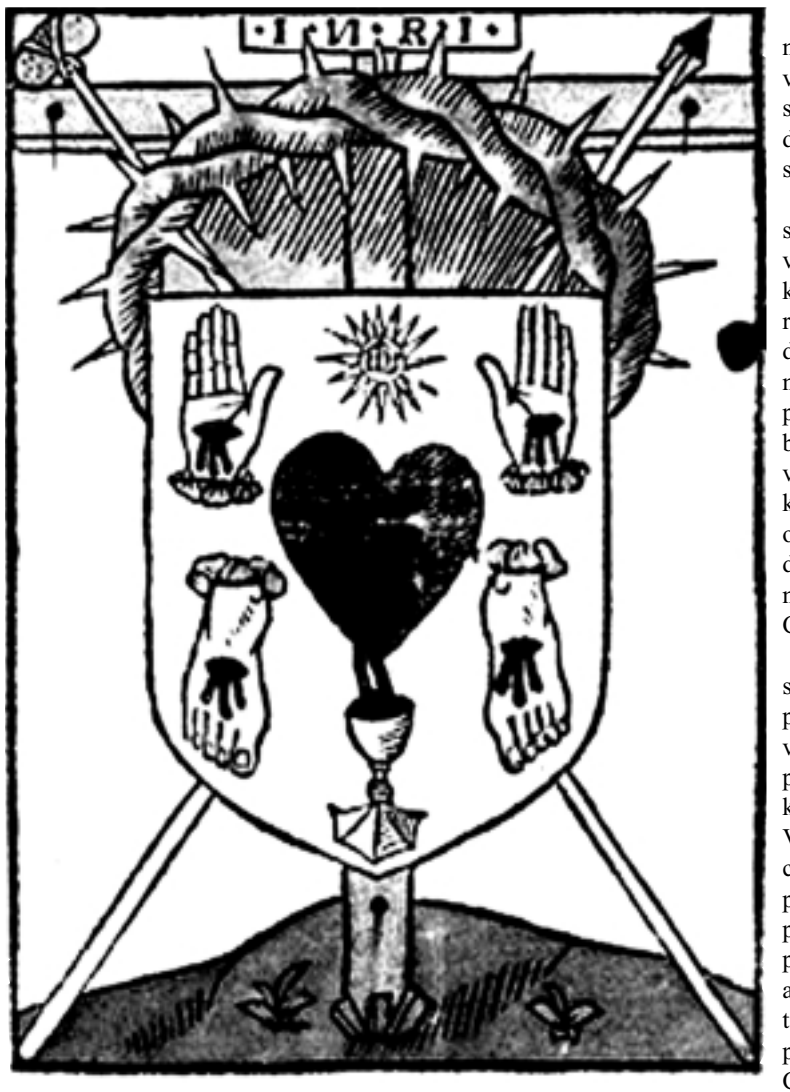

Púť milosti sa napokon rozišla bez ozbrojeného boja. Henrich VIII. sľúbil, že požiadavky pútnikov preskúma; v skutočnosti však chcel získať čas a odradiť ich od ďalšieho boja. Táto taktika sa ukázala ako účinná. Jej jediným kladom bolo to, že nenastalo krvavé potlačenie (v masových rozmeroch) Púte milosti.

Západná vzbura

Krkolomný pokus udržať čistotu katolíckej viery oddelene od Ríma, na ktorý sa podujal Henrich VIII., neprežil svojho tvorcu. Po jeho smrti sa moci v Anglicku ujal jeho maloletý syn Eduard VI. (z tretieho „manželstva“ kráľa - s Janou Seymourovou). Najbližšie okolie kráľa - chlapca (na začiatku svojho vládnutia mal Eduard desať rokov) na čele s princom regentom Eduardom Seymourom (ujom kráľa Eduarda VI.) sa netajilo svojimi sympatiami k protestantizmu. Najvýznamnejším stúpencom šírenia protestantizmu v Anglicku po smrti Henricha VIII. sa stal anglikánsky arcibiskup Thomas Cranmer. Práve z jeho iniciatívy - no formálne na kráľovský rozkaz - bola roku 1549 vydaná Book of Common Prayer (Kniha spoločnej modlitby). Cranmer bol jej autorom. Najdôležitejším poslaním tejto publikácie bolo nahradenie dovtedajších rímskych misálov (ktoré Henrich VIII. nezakázal), ktoré obsahovali katolícke učenie o svätej omši (t.j. zdôrazňovali jej charakter obety a reálnu prítomnosť Krista pod spôsobmi chleba a vína). Tento zámer podporovali aj iné rozhodnutia prijímané Cranmerom, okrem iného odstránenie latinčiny z liturgie slávenej Anglikánskou cirkvou. Jeho ďalším krokom bolo zlikvidovanie oltárov v kostoloch a ich nahradenie drevenými stolmi. Potom sa v kostoloch prestala uchovávať Najsvätejšia sviatosť, sväté prijímanie sa začalo podávať pod oboma spôsobmi a zrušil sa celibát kňazov.

Podobne ako roku 1536 ľud neprejavil vďaku za „reformy“ Henricha VIII., aj počas vlády jeho nástupcu odmietol „reformy“ Cranmera. Roku 1549 západné provincie Anglicka (zvlášť Cornwall, Devon a Essex) zachvátilo veľké povstanie, ktorého bezprostrednou príčinou bola promulgácia Book of Common Prayer. Hlavnou silou stojacou za Western Rebellion (Západnou vzburou) bolo dedinské obyvateľstvo. Nechýbala ani šľachta a katolíckemu náboženstvu verné duchovenstvo. Bolo to však najmä ľudové povstanie na obranu tradičného katolíckeho náboženstva, ktoré „reformátori“ tak bezohľadne „modernizovali“.

Povstalci sformulovali šestnásť bodov ako požiadavky na kráľa Eduarda VI. Tu je niekoľko prvých:

„Po prvé, chceme, aby rozhodnutia všeobecných koncilov a sväté dekréty našich predkov boli rešpektované a uvádzané do života. Ktokoľvek by proti nim vystupoval, budeme ho pokladať za bludára.

3. Chceme mať svätú omšu po latinsky, ako to bolo predtým, slávenú kňazom, bez nijakého muža či ženy komunikujúcich s kňazom.

4. Na hlavnom oltári chceme mať umiestnenú Najsvätejšiu sviatosť, aby tam bola uctievaná, ako to bolo kedysi. Tí, ktorí s tým nebudú súhlasiť, musia byť potrestaní smrťou ako bludári vystupujúci proti svätej katolíckej viere.

5. Chceme mať Oltárnu sviatosť - a len pod jedným spôsobom.

6. Chceme, aby naši kňazi udeľovali sviatosť krstu stále, tak vo všedné dni, ako aj vo sviatky.

7. Chceme, aby sa hostie a svätená voda rozdávali každú nedeľu, kým ratolesti a popol v dňoch na to určených. Chceme, aby podobizne svätých boli znovu vystavené v každom kostole a aby boli obnovené všetky dávne ceremónie našej Matky, svätej Cirkvi.

8. Nebudeme sa zúčastňovať na pobožnostiach nového druhu, lebo pripomínajú jasličkové pobožnosti na Vianoce, ale chceme naše dávne pobožnosti - veštpery, sväté omše a procesie. Nie po anglicky, ale po latinsky - ako to bolo predtým. Takto my, Cornwallčania (z ktorých časť po anglicky vôbec nerozumie), rozhodne odmietame pobožnosti v angličtine.

9. Chceme, aby každý kazateľ vo svojej kázni a kňaz počas svätej omše spomínali a modlili sa menovite za duše trpiace v očistci - tak, ako to robili naši otcovia...“

Odpoveďou adresátov petície bolo rozhodnutie o ozbrojenom potlačení povstania. V bitke pri Sampford Courtenay nemala Západná vzbura nijakú šancu. Povstalci boli porazení, asi 4000 ich zahynulo.

Cena za vernosť

Panovanie mladšej dcéry Henricha VIII. Alžbety I., ktoré sa začalo roku 1558 (a trvalo do roku 1603), otvorilo ďalšiu stránku v martyrológiu anglických katolíkov. Za vyznávanie a praktizovanie katolíckeho náboženstva vtedy hrozil trest smrti. Podobný trest hrozil aj za slávenie svätej omše a za účasť na nej. Stovky anglických kňazov a laikov zaplatili životom za svoju vernosť Cirkvi. Jedným z nich bol jezuita P. Edmund Campion, ktorého roku 1970 vyhlásil za svätého pápež Pavol VI. Budúci mučeník sa narodil roku 1540 a patril k intelektuálnej elite alžbetínskej doby v Anglicku (už ako sedemnásťročný sa stal členom starobylého kolégia svätého Jána na univerzite v Oxforde). Bol lojálnym poddaným kráľovnej Alžbety I. a verným členom Anglikánskej cirkvi (roku 1568 sa dokonca stal anglikánskym diakonom). Tým prvým - čo vždy vyhlasoval - ostal až do smrti. Avšak vďaka svojmu najbližšiemu priateľovi (Gregorovi Martinovi), ktorý emigroval do Francúzska, aby tam študoval v anglickom katolíckom seminári, Campion pocítil pochybnosti, či sa ako anglikán nachádza v jednej, pravej, apoštolskej a katolíckej Cirkvi. Intenzívne teologické štúdium a predovšetkým modlitba ho priviedli k záveru, že zloženie prísahy Alžbete I. ako hlave Cirkvi v Anglicku bolo začiatkom zlej cesty. Campion sa vrátil do Cirkvi - a bol to radikálny návrat. Katolícke vyznanie viery zložil v Douai, v známom anglickom kňazskom seminári vo Francúzsku. Roku 1573 sa stal subdiakonom. Počas púte do Ríma sa zoznamuje s jezuitmi. V Ríme vstupuje do rehole svätého Ignáca z Loyoly a roku 1578 v Prahe (kde žil v jezuitskom kolégiu) prijíma kňazskú vysviacku.

Čoskoro nato ho aj s rehoľným bratom Robertom Personom posielajú do vlasti, aby tam pracoval v podzemnej Cirkvi. Tesne pred odchodom z kontinentu - akoby v predtuche toho, čo ho čaká v Anglicku - napísal: „Čo sa týka mňa, všetko je skončené. Priniesol som dobrovoľnú obetu seba samého na oslavu Božieho majestátu - a to sa týka tak života, ako aj smrti. Lebo to je jediné, po čom túžim.“

Dňa 25. júna 1580 P. Campion prichádza do prístavu Dover. Vyše roka tam tajne slávi sväté omše pre ukrývajúcich sa anglických katolíkov. Zároveň píše Deces Rationes na obranu katolíckej viery proti prechmatom štátnej moci v Anglicku. Roku 1581 tesne po slávení svojej poslednej svätej omše v Leford Grande neďaleko Oxfordu ho zatknú. Trest za „zradcovskú“ činnosť, akej sa Edmund Campion dopustil, bol jediný: smrť umučením. Pred vynesením tohto rozsudku sa anglický jezuita obrátil na súd a zhromaždený zástup slovami, ktoré boli slovami všetkých anglických mučeníkov: „Odsudzujúc nás odsudzujete všetkých svojich predkov. Všetkých dávnych kňazov, biskupov a kráľov. Všetko, čo kedysi bolo slávou Anglicka, ostrova svätých. Boh žije. Budúce pokolenia budú žiť. Ich súd nepodlieha nátlaku, ako súd tých, ktorý nás teraz chcú odsúdiť na smrť.“ Rozsudok vykonali 1. decembra 1581v smutne známom londýnskom väzení Tyburn, mieste popravy mnohých anglických svedkov viery. Keď kat tesne pred začiatkom mučenia posledný raz žiadal odsúdenca o odprosenie kráľovnej Alžbety I. a pripomenul mu možnosť prosiť ju o milosť, svätý Edmund odpovedal: „A čím som ju urazil? Som nevinný. Sú to moje posledné slová, preto mi verte. Modlil som sa a modlím sa za ňu.“

(Pokračovanie v budúcom čísle)